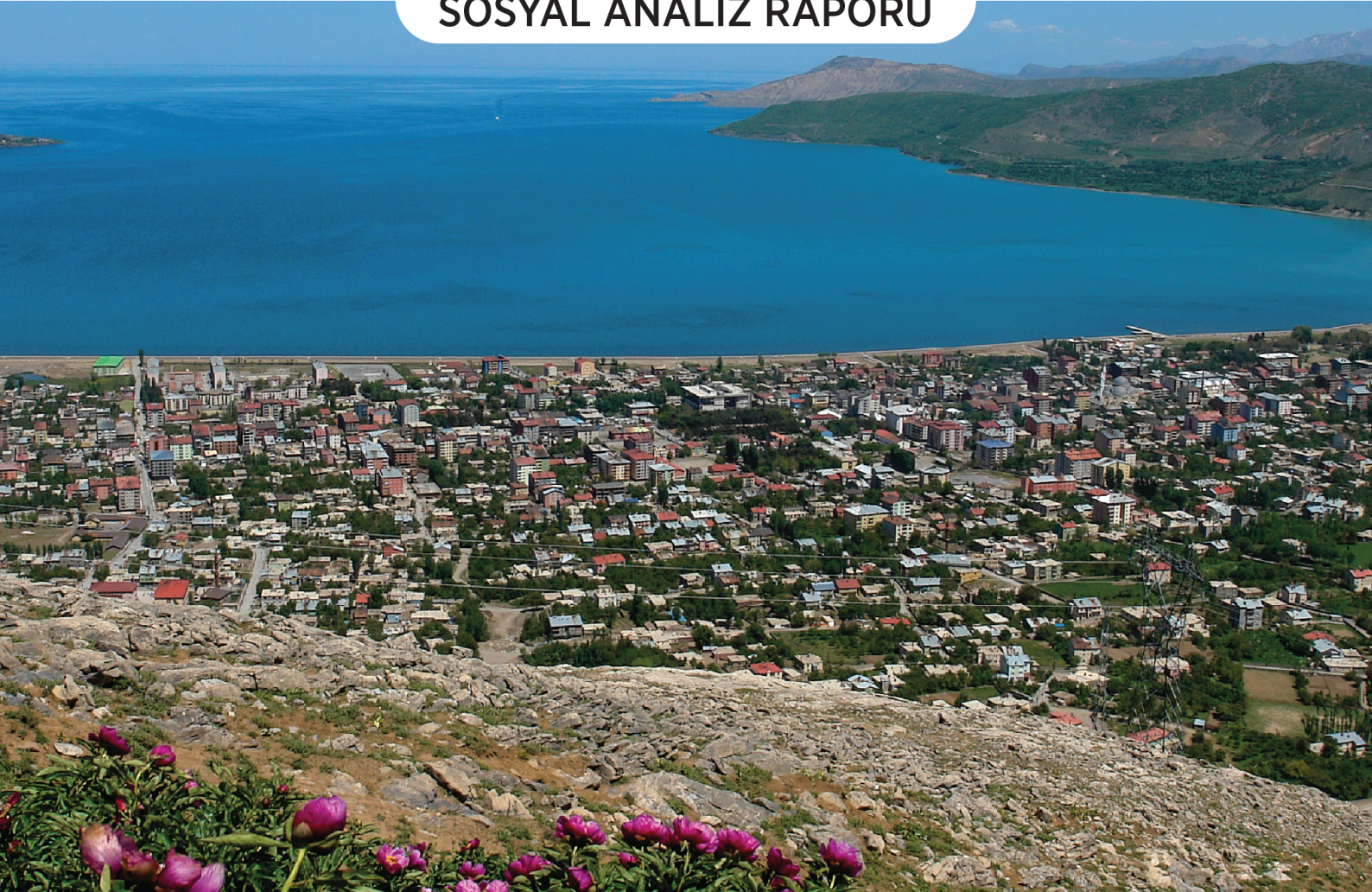

BiTLİS İLi

SOSYAL ANALİZ RAPORU

DAKA

DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI

BİTLİS İLİ SOSYAL ANALİZ RAPORU

Sosyal Analiz Raporu - BİTLİS

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 12.07.2016

No:

Raporu Hazırlayan:

Bitlis Yatırım Destek Ofisi

İçindekiler

İçindekiler	iii
Tablolar.....	v
Grafikler.....	vi
Şekiller	vi
1.NÜFUS VE DEMOGRAFİ	1
1.1.Nüfus	1
1.1.1 Mevcut Durum.....	1
1.1.2 Nüfusun Yaşlara Göre Dağılımı ve Yaşlanma	4
1.1.3 Toplam Doğurganlık Hızı	5
1.1.4.Kaba Ölüm Hızı	5
1.1.5 Nüfus Projeksiyonları	5
1.1.6 Nüfusun Mekânsal Dağılımı.....	6
1.2. Göç.....	8
1.2.1 Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç.....	8
1.2.2 Göç Edenlerin/ Göçle Gelenlerin Profili	9
1.2.3.Göç Verme/Alma Nedenleri	10
1.2.4. Göçle Gelenlerin Entegrasyon Durumu	11
1.2.5. Sığınmacılar, Mekânsal Dağılımları ve Entegrasyon Durumları	11
1.3. Öncelikli Sorunlar	12
1.4. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	12
1.5. Sonuç	13
2. EĞİTİM	13
2.1. Mevcut Durum ve Eğilimler.....	13
2.1.1 Okul Öncesi Eğitim	16
2.1.2.İlköğretim	18
2.1.3. Ortaöğretim.....	20
2.1.4. Yükseköğretim	22
2.1.5. Hayat Boyu Öğrenme.....	26
2.1.6.Eğitim Sektörü Kamu Yatırımları.....	27
3. AİLE	28
3.1. Mevcut Durum ve Eğilimler.....	28
3.1.1 Evlilik Oranları.....	28
3.1.2 Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	29

4. GÜVENLİK VE ADALET.....	30
4.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	30
4.2. Sonuç	31
5. SOSYAL GÜVENLİK.....	32
6. GELİR DAĞILIMI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ	35
6.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	35
7. KONUT	37
7.1 Mevcut Durum ve Eğilimler	37
7.1.1 Konut Mülkiyet Durumu.....	37
7.1.2 Konut Niteliği.....	37
7.2. Sonuç	38
8. YOKSULLUK	40
8.1.Mevcut Durum ve Eğilimler	40
9. SOSYAL YARDIMLAR	41
9.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	41
9.2. Öncelikli Sorunlar.....	43
9.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar	43
10. SİVİL TOPLUM VE SOSYAL HAREKETLER	44
10.1 Mevcut Durum ve Eğilimler.....	44
10.1.1 Vakıf Sayısı.....	44
10.1.2 Vakıfların Türleri ve Hedef Kitleleri.....	44
10.1.3 Dernek Sayısı ve Dernekleşme Düzeyi	44
10.1.4 Derneklerin Türleri ve Hedef Kitleleri	46
10.2. Öncelikli Sorunlar	48
10.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar	49
10.4. Sonuç	50
11. İSTİHDAM.....	51
11.1. İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları	51
11.1.1 Sektörlere Göre İstihdam	52
11.2. Öncelikli Sorunlar	59
11.3.Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar	59

Tablolar

Tablo 1: Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2015	1
Tablo 2: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	4
Tablo 3: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	4
Tablo 4: Toplam Doğurganlık Hızı	5
Tablo 5: Kaba Ölüm Hızı	5
Tablo 6: Nüfus Projeksiyonları	6
Tablo 7: Ortanca Yaş	6
Tablo 8: Merkez ve Kırsal Alan Nüfusları	6
Tablo 9: İlçelere Göre Nüfus, Nüfus Artış Hızı	7
Tablo 10: Bitlis, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı	8
Tablo 11: Bitlis, Alınan ve Verilen Göçün Dağılımı, 2014-2015 Dönemi	8
Tablo 12: Yeterlilik, Çekim ve Gelişmişlik Düzeyi Sıralamaları	10
Tablo 13: Örgün Eğitim Devamsızlık Oranı	14
Tablo 14: TRB2 Bölgesi ve Türkiye 6 Yaş ve Üzeri Okuma-Yazma Bilenlerin Oranı 1940-2012	15
Tablo 15: Düzey 2 Bölgeleri OkumaYazma Bilenlerin Oranı Sıralaması (6 + yaş) – 2012	15
Tablo 16: Bitlis ve TRB2 Bölgesi İlleri Okuma-Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyete göre Dağılımı	16
Tablo 17: Okul Öncesi 3-5 Yaş Grubu Okullaşma Oranları	17
Tablo 18: İlkokul ve Ortaokul Okullaşma Oranları	18
Tablo 19: İlçelerin İlkokul Düzeyinde Dersliğe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	19
Tablo 20: Genel Lise Okullaşma Oranı	20
Tablo 21: Meslek Lisesi Okullaşma Oranı	21
Tablo 22: 15 Yaş ve Üzeri Yüksek Öğrenim Mezun Durumu (%)	22
Tablo 23: Lisans Yerleştirme Sınavı 81 İl Sıralaması	23
Tablo 24: Eren Üniversitesi Öğrenci Sayısı	23
Tablo 25: Bölge Üniversitelerinin Fakülte Dağılımı	24
Tablo 26: Bitlis Eren Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayıları	24
Tablo 27: Mühendislik, Yaşam Bilimleri, Sosyal Bilimler, Ziraat-Çevre ve Tıp Alanlarında Üniversitelerin Türkiye Sıralaması	25
Tablo 28: Mühendislik, Yaşam Bilimleri, Sosyal Bilimler, Ziraat-Çevre ve Tıp Alanlarında Üniversitelerin Dünya Sıralaması	25
Tablo 29: Genel Puan Tablosuna göre Üniversitelerin Sıralaması	25
Tablo 30: Eğitim (Milli Eğitim Bakanlığı) Sektörü Kamu Yatırımları 2010-2014	27
Tablo 31: Eğitim (Yüksek Öğrenim Kurumları) Sektörü Kamu Yatırımları 1984-2014	28
Tablo 32: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Suçlara Göre Dağılımı, 2013	30
Tablo 33: 4/a Kapsamındaki Aktif ve Pasif Sigortalılar	32
Tablo 34: TRB2 Bölgesi 4/a Sigortalılar Grafiği	32
Tablo 35: 4/b-Esnaf (Bağımsız Çalışanlar)	32
Tablo 36: TRB2 Bölgesi 4/b Sigortalılar (Esnaf)	33
Tablo 37: 4/b-Tarım (Bağımsız Çalışanlar)	33
Tablo 38: TRB2 Bölgesi 4/b Sigortalılar (Tarım)	33
Tablo 39: 4/c Kapsamındaki Aktif İşçiler ve Emekliler	34
Tablo 40: TRB2 Bölgesi 4/c Sigortalılar	34
Tablo 41: Düzey 1 Bölgeleri itibarıyla Gelir Dağılımı, 2007 – 2014	35

Tablo 42: Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre P80/P20 Oranı	36
Tablo 43: : Konut Mülkiyet Durumu.....	37
Tablo 44: Hane halklarının bina inşa yılına göre dağılımları (%)	38
Tablo 45: Isıtma Sistemi	38
Tablo 46: Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırına Göre Bölgesel Yoksul Sayıları Ve Yoksulların Oranı ..	40
Tablo 47: Vakıf Sayıları, 2016.....	44
Tablo 48: Faal Dernek Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı, 2016	45
Tablo 49: Bitlis İli İlçelere Göre Dernek Sayıları	45
Tablo 50: Bitlis İli İlçelere Göre Dernek Sayıları	46
Tablo 51: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı, 2015	46
Tablo 52: Derneklerin Üyelerinin Eğitim Durumu.....	47
Tablo 53: Derneklerin İlçelere Göre Dağılımı.....	48
Tablo 54: TRB2 Bölgesi Özet İşgücü Tablosu	51
Tablo 55: İşgücüne Katılma Oranları	51
Tablo 56: Bitlis İli İstihdam Oranları	52
Tablo 57: Bölge ve Türkiye’de İstihdam Oranları.....	52
Tablo 58: Bitlis İli Sektörlere Göre İstihdam	55
Tablo 59: Bitlis İli Çalışanların Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	56
Tablo 60: Kayıtlı İşsizlerin Mesleklere Göre Dağılımı 2015	57

Grafikler

Grafik 1: Nüfus Artış Hızı, (%)	2
Grafik 2: Bitlis Nüfus Piramidi, 2015	3
Grafik 3: Türkiye’nin Nüfus Piramidi, 2015.....	3
Grafik 4: Nüfus Kaydı Bitlis’te Olup Başka İllerde İkamet Edenlerin Dağılımı-2015.....	9
Grafik 5: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Alınan ve Verilen Göç, 2015	10
Grafik 6: Evliliğe İlişkin Veriler	29
Grafik 7: Boşanmaya İlişkin Veriler	29
Grafik 8: Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	30

Şekiller

Şekil 1: Kentleşme Oranı 2014.....	7
Şekil 2: İlçelerin Okul Öncesi Düzeyde Dersliçe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	17
Şekil 3: Okul Öncesi Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı	18
Şekil 4: İlçelerin Ortaokul Düzeyinde Dersliçe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	19
Şekil 5: İlçelerin Lise Düzeyinde Dersliçe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	22
Şekil 6: Bölge Üniversiteleri Ön Lisans, Lisans, Y. Lisans ve Doktora Öğrencisi Cinsiyete göre Dağılımı	23
Şekil 7: TRB2 Bölgesi Mesleki ve Sosyal Kurs Durumu	27
Şekil 8: Düzey 2 Sanayi Çalışan Sayısı / Düzey 2 Toplam Çalışan Sayısı.....	53
Şekil 9: TRB2 Bölgesi İl Bazlı Sanayi İşletmeleri Büyüklükleri (%).....	54
Şekil 10: Bitlis İli Sanayi İşletmeleri Dağılımı.....	54
Şekil 11: Bölgede İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	55
Şekil 12: Kayıtlı İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	58

1.NÜFUS VE DEMOGRAFİ

Nüfusun büyüklüğü ve yapısı yerleşim alanlarının sosyo-ekonomik gelişmelerini etkilemektedir. Nüfus politikaları ile yoksulluğun giderilmesi, sermaye birikiminin artırılması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve eğitim, sağlık gibi alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması yollarıyla ekonomik ve sosyal gelişmenin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.1.Nüfus

1.1.1 Mevcut Durum

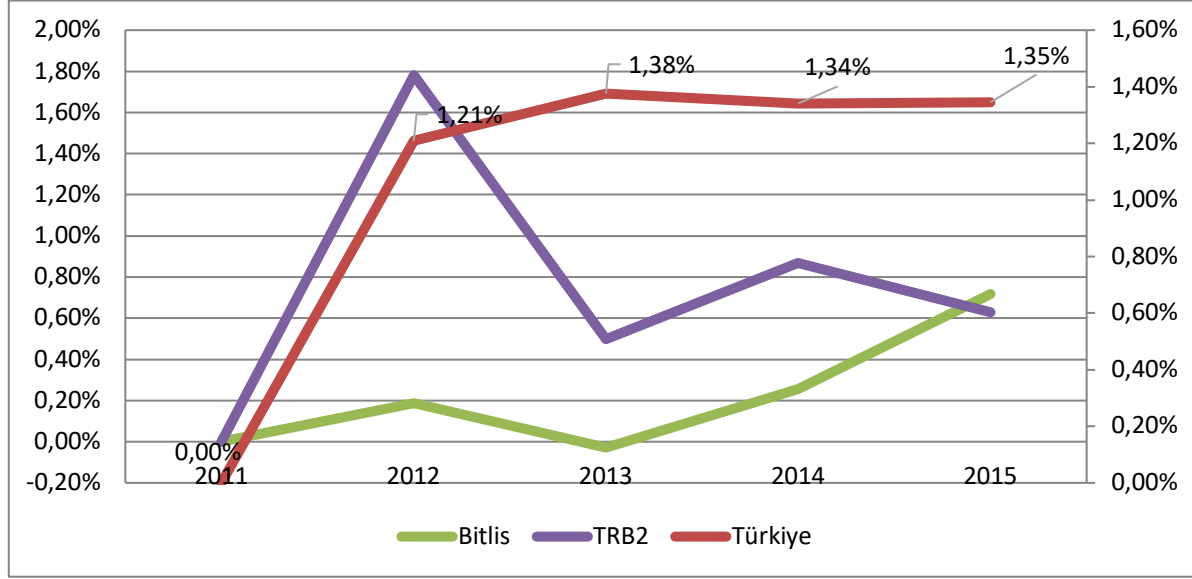
Türkiye'nin nüfusu kalabalık olmayan illerinden biri olan Bitlis, TRB2 Bölgesi'nde büyüklük sıralamasında üçüncü il konumundadır. Bitlis ilinin nüfusu 2011 yılından bu güne kayda değer bir artış göstermemiştir. Sadece 2010-2011 yılları arasında belirgin bir artış görülmektedir.

Tablo 1: Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2015

	BİTLİS			TRB2			Türkiye		
	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu	Nüfus	Artış Hızı (%)	*Nüfus Yoğunluğu
2010	328.767	0,8	48	2.022.373	5,1	49	73.722.988	15,9	96
2011	336.624	23,6	48	2.046.027	11,6	49	74.724.269	13,5	97
2012	337.253	1,9	48	2.082.470	17,7	50	75.627.384	12	98
2013	337.156	-0,3	48	2.092.863	5	50	76.667.864	13,7	100
2014	338.023	2,6	48	2.111.068	8,7	50	77.695.904	13,3	101
2015	340.449	7,2	48	2.124.349	6,3	51	78.741.053	13,4	102

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Grafik 1: Nüfus Artış Hızı, (‰)

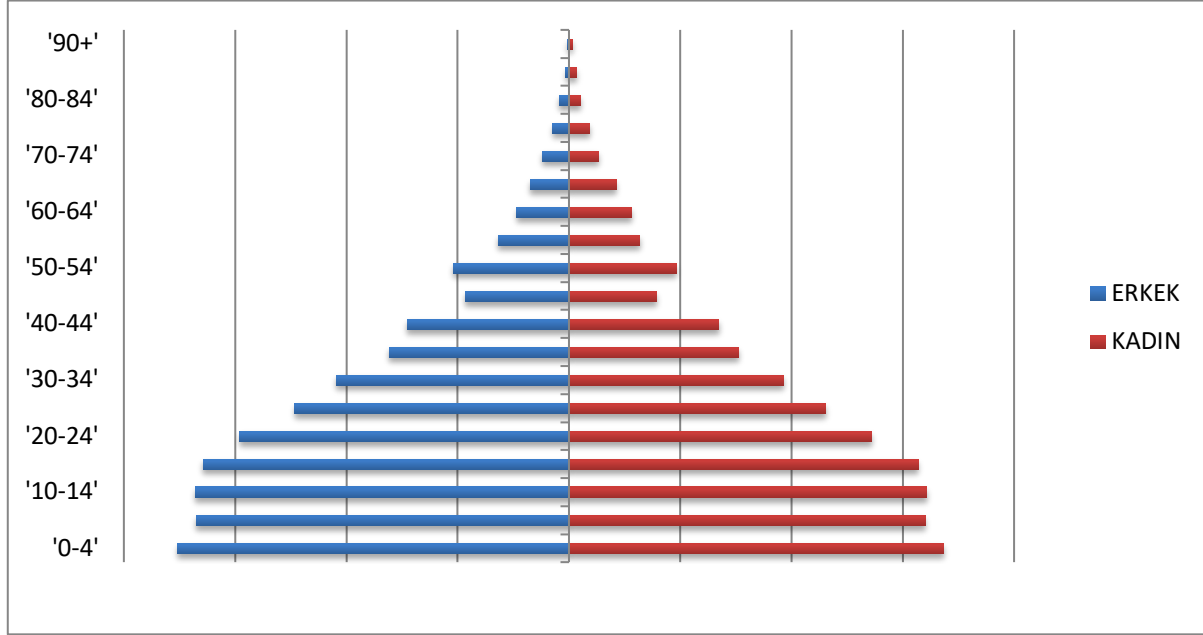
Kaynak: www.tuik.gov.tr

Nüfusun yaş yapısı, nüfusu belirleyen temel bileşenler olan doğurganlık, ölümlülük ve göçten doğrudan etkilenmektedir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının özet bir göstergesi olan nüfus piramitleri ülkelerin demografik yapıları hakkında önemli bilgiler sağlayan araçlardır. Geniş tabana sahip nüfus piramitleri yüksek; dar tabana sahip nüfus piramitleri düşük seviyedeki doğurganlığa işaret ederler. Nüfus piramitlerinde ileri yaşlara doğru gözlenen hızlı daralmalar yüksek; daha yavaş daralmalar düşük ölümlük seviyesini gösterirler. Nüfus piramitleri doğurganlık ve ölümlülük seviyesi ve örüntüsüne ilişkin bilgi sağlamanın yanında, özellikle yaş ve cinsiyet seçici göç hareketleri konusunda da bilgi sağlarlar.

Türkiye nüfusunun yaş yapısının değişimine nüfus piramitleri aracılığı ile bakıldığında (Grafik 2), Türkiye'nin yüksek doğurganlık rejiminden düşük doğurganlık rejimine geçişini net olarak görmek mümkün olmaktadır. 1935 yılından başlayarak 1975 yılına kadar sürekli olarak yüksek doğurganlık seviyesine işaret eden geniş tabanlı nüfus piramitleri olan Türkiye'nin, 1980'li yıllardan itibaren doğurganlık seviyesinde azalmayı işaret eden, tabanı gittikçe daralan nüfus piramitlerine sahip olduğu görülmektedir.

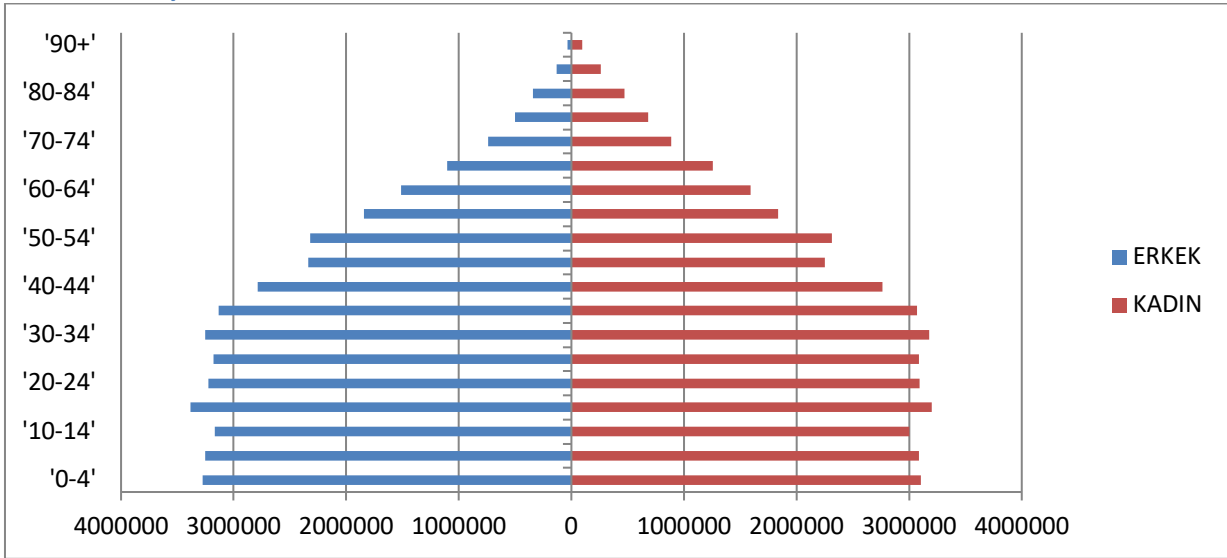
Nüfusun yapısını gösteren il nüfus piramidi Türkiye nüfus piramidi ile kıyaslandığında Türkiye nüfus piramidinin tabanının daha dar olduğu görülmektedir. Bu farkın nedeni ise Türkiye'de nüfus artış hızının daha yüksek olmasıdır.

Grafik 2: Bitlis Nüfus Piramidi, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Grafik 3: Türkiye'nin Nüfus Piramidi, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

İlde kadın-erkek nüfusun yaşlara göre dağılımı arasında önemli farklılıklar bulunmamaktadır. 65 yaş üzeri nüfusta fizyolojik etmelerin de etkisiyle kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Yaş dağılımı incelendiğinde ise 55 yaş ve sonrasına kadar nüfusun yaş grupları büyüklükleri arasında önemli farklılıklar olmadığı görülmektedir.

1.1.2 Nüfusun Yaşlara Göre Dağılımı ve Yaşlanma

15-64 yaş nüfusun önemli paya sahip olduğu ilde yapılan nüfus projeksiyonları da bu oranın önümüzdeki dönemde artacağını göstermektedir. Bununla birlikte yaş bağımlılık oranlarının incelenmesi ilde yapılacak sosyal ve ekonomik planlamalar için önem taşımaktadır.

Tablo 2: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Bitlis		Türkiye	
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)
0-14	118.915	34,9	18.886.220	24
15-64	205.545	60,3	53.359.594	67,87
65+	15.989	4,69	6.367.253	8,09
Toplam	340.449	100	78.613.067	100

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Aktif nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki her 100 kişinin teorik olarak bakmak zorunda olduğu, toplumdaki üretim faaliyetlerine katılmadıkları varsayılan 0-14 ile 65 ve üstü yaş grubu, nüfusu toplam yaş bağımlılık oranını vermektedir. Bu yüzden, bu 0-14 ile 65 ve üstü yaş gruplarına bağımlı nüfus da denilebilir. Yaş bağımlılık oranı, aktif nüfus olarak nitelenen 15-64 yaş arası her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu çocuk ve yaşlı nüfus sayısını ifade etmektedir. Bir bölgede yaş bağımlılık oranının yüksek olması, kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bağımlı nüfusun az olması arzu edilendir. Bölge'nin toplam yaş bağımlılık ülke ortalamasının üzerinde yer almasının en önemli nedeni, Bölge toplam nüfusu içinde genç nüfus büyüklüğünün önemli bir yer tutmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	0-14 Yaş Bağımlılık		65+ Yaş Bağımlılık		Toplam Yaş Bağımlılık	
	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Van	72,27	60,9	5,44	5,93	77,71	66,83
Bitlis	68,71	57,85	7,043	7,77	75,75	65,62
Muş	72,81	62,91	6,9	7,43	79,71	70,34
Hakkâri	67,57	49,80	4,87	4,77	72,44	54,57

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.3 Toplam Doğurganlık Hızı

Nüfusun yapısını ve artış hızını belirleyen temel faktörler arasında doğurganlık hızı, ölüm hızı, göç hızı ve yapısı bulunmaktadır. Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15-49 yaşları arasında) doğurabileceği ortalama çocuk sayısıdır.

Tablo 4: Toplam Doğurganlık Hızı

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2010	3,71	3,75	2,8
2011	3,53	3,56	2,04
2012	3,49	3,50	2,11
2013	3,44	3,50	2,10
2014	3,47	3,46	2,17
2015	3,40	3,29	2,14

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Türkiye’de toplam doğurganlık hızı 2013 yılında yenilenme hızı olan 2,10’a gelmiş, 2014 yılında ise önemli bir yükseliş göstermiştir. Bitlis’te ise toplam doğurganlık hızının düşme trendi devam etmekte olup 2015 yılında ortalama olarak 3,4 olmuştur.

1.1.4.Kaba Ölüm Hızı

Yıl içerisinde 1000 nüfus başına yaşanan ölüm olayları kaba ölüm hızını vermektedir. Tablo 5’ten Bitlis’in, TRB2’nin ve Türkiye’nin kaba ölüm hızları yıllara göre verilmiştir.

Tablo 5: Kaba Ölüm Hızı

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2010	4	3,8	5
2011	3,5	3,9	5,1
2012	3,3	3,4	5
2013	3,5	3,3	4,9
2014	3,4	3,3	5,1
2015	3,3	3,2	5,2

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.5 Nüfus Projeksiyonları

Nüfus projeksiyonlarının yapılması kaynakların kullanımının planlanması ve sosyal politikaların belirlenmesi için önem taşımaktadır. TÜİK tarafından tüm iller için 2023 yılına kadar nüfus

projeksiyonları yapılmıştır. Nüfus projeksiyonları yapılırken doğurganlık, ölümlülük hızları ve göç verileri temel alınmaktadır.

Tablo 6: Nüfus Projeksiyonları

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2018	351.222	2.190.519	80.551.266
2020	355.778	2.225.908	82.076.788
2023	362.168	2.275.737	84.247.088

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre il nüfusu artmaya devam edecek ve 2023 yılına gelindiğinde 362.168'e yükselecektir. Aynı zamanda nüfusun yaşlanması ile de 19,8 olan ortanca yaş ilde 24.1'e yükselecektir.

Tablo 7: Ortanca Yaş

	Ortanca Yaş					
	2012			2023		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Bitlis	20,6	20,7	20,6	24,1	24,1	24,1
TRB2	20,3	20,4	20,1	23,8	23,6	24,1
Türkiye	30,1	29,5	30,6	34,0	33,3	34,6

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.1.6 Nüfusun Mekânsal Dağılımı

Nüfusun mekânsal dağılımına bakıldığında 2000 yılından bu yana il ve ilçe merkezi nüfuslarının arttığı ancak bu artışın 2011 yılından itibaren düşük düzeylerde yaşandığı görülmektedir.

Tablo 8: Merkez ve Kırsal Alan Nüfusları

	İl/ilçe Merkezi	Kırsal alanlar
2010	168787	159980
2011	178788	157836
2012	182939	154314
2013	184454	152702
2014	189375	148648
2015	194928	145521

Kaynak: www.tuik.gov.tr

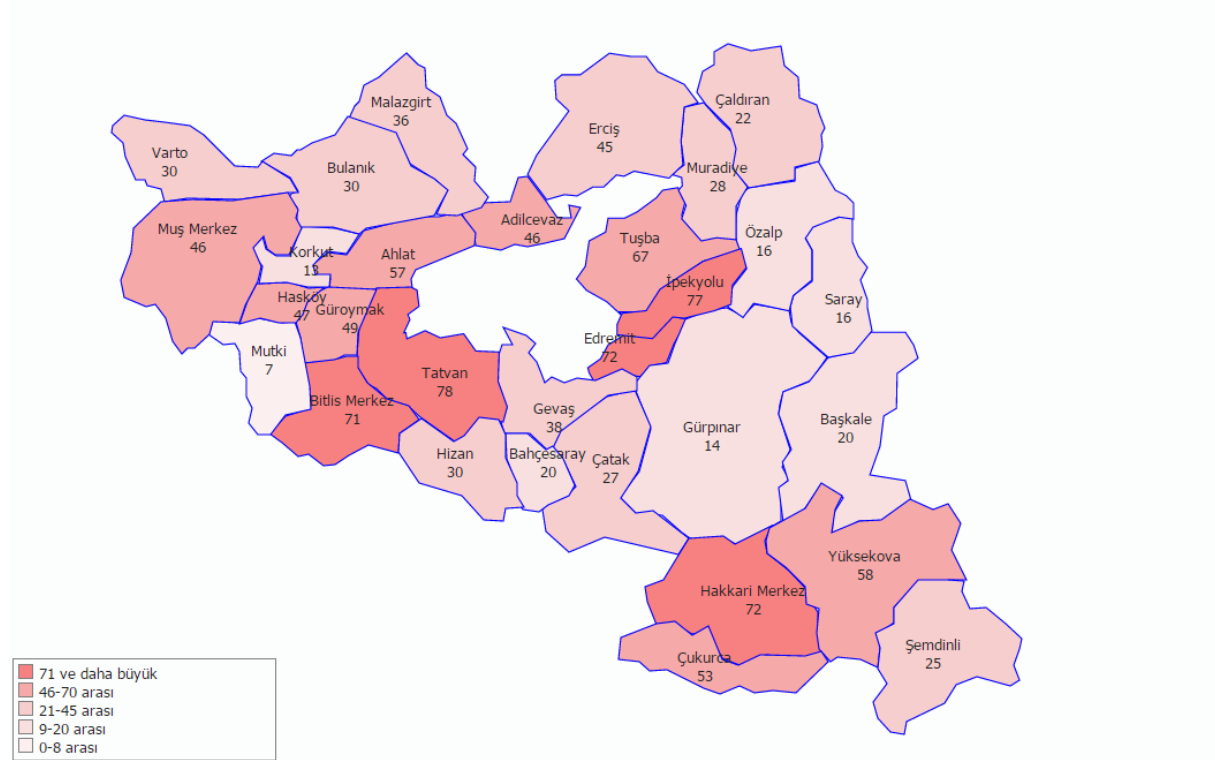
Bitlis'in ilçeleri arasında da önemli nüfus büyüklüğü farklılıkları bulunmaktadır. 89.185 nüfusa sahip olan Tatvan ilçesini, 67.373 ile Bitlis Merkez ilçesi takip etmektedir. Diğer tüm ilçelerin nüfusları birbirine yakın sayılabilir. Adilcevaz ise en düşük nüfusa sahip ilçedir.

Tablo 9: İlçelere Göre Nüfus, Nüfus Artış Hızı

İlçeler	Nüfus	Nüfus Artış Hızı
Merkez	67 373	9,6
Adilcevaz	30 917	-9,0
Ahlat	38 622	13,1
Güroymak	46 428	3,4
Hizan	35 765	-24,8
Mutki	32 159	-11,4
Tatvan	89 185	30,4

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Şekil 1: Kentleşme Oranı 2014

Kaynak: TRB2 Mevcut Durum Analizi, DAKA

2014 yılı verilerine göre ilçeler bazında kentleşme oranı sırasıyla en yüksek olan Tatvan (% 78), İpekyolu (% 77), Edremit (% 72), Hakkâri Merkez (% 72), Bitlis Merkez (% 71) ve Tuşba (% 66) iken en düşük kentleşme oranı ise Mutki (% 7), Korkut (% 13), Gürpınar (% 14), Özalp (% 15) ve Saray (% 16) ilçelerinde görülmektedir.

1.2. Göç

Nüfusun hareketliliği ve yapısını etkileyen çok önemli bir faktör de göçtür. Göçler iç göç, dış göç, kısa ve uzun süreli göçler şeklinde gerçekleşebilmektedir. Tüm bölge için çok önemli bir olgu olan göç, Bitlis'ten il dışındaki iş, eğitim ve sosyal olanakların daha gelişmiş olduğu şehirlere doğru yaşanmaktadır. Göçlerin diğer bir nedeni de bölgedeki güvenlik problemleridir.

1.2.1 Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç

Bitlis ilinin aldığı ortalama göç sayısı sürekli olarak 11.000 civarında seyretmektedir. Verdiği göç ise son 7 yılda ortalama 16.000 dolaylarındadır. Sadece son iki yılda kayda değer bir artış gözlemlenmektedir.

Tablo 10: Bitlis, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

	ADNKS Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2008-2009	340.499	11 594	16 485	- 4 891	-14,8
2009-2010	332.023	10 800	15 347	- 4 547	-13,7
2010-2011	337.156	11 419	16 610	- 5 191	-15,3
2011-2012	337.253	10 998	16 886	- 5 888	-17,3
2012-2013	336.624	11 314	16 174	- 4 860	-14,3
2013-2014	328.767	11 447	17 470	- 6 023	-17,7
2014-2015	328.489	11 936	18 801	- 6 865	-20,0

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 11: Bitlis, Alınan ve Verilen Göçün Dağılımı, 2014-2015 Dönemi

Alınan Göç		Verilen Göç	
İstanbul	2.884	İstanbul	4.941
Van	705	Ankara	1.331
Muş	556	Mersin	954

Kaynak: www.tuik.gov.tr

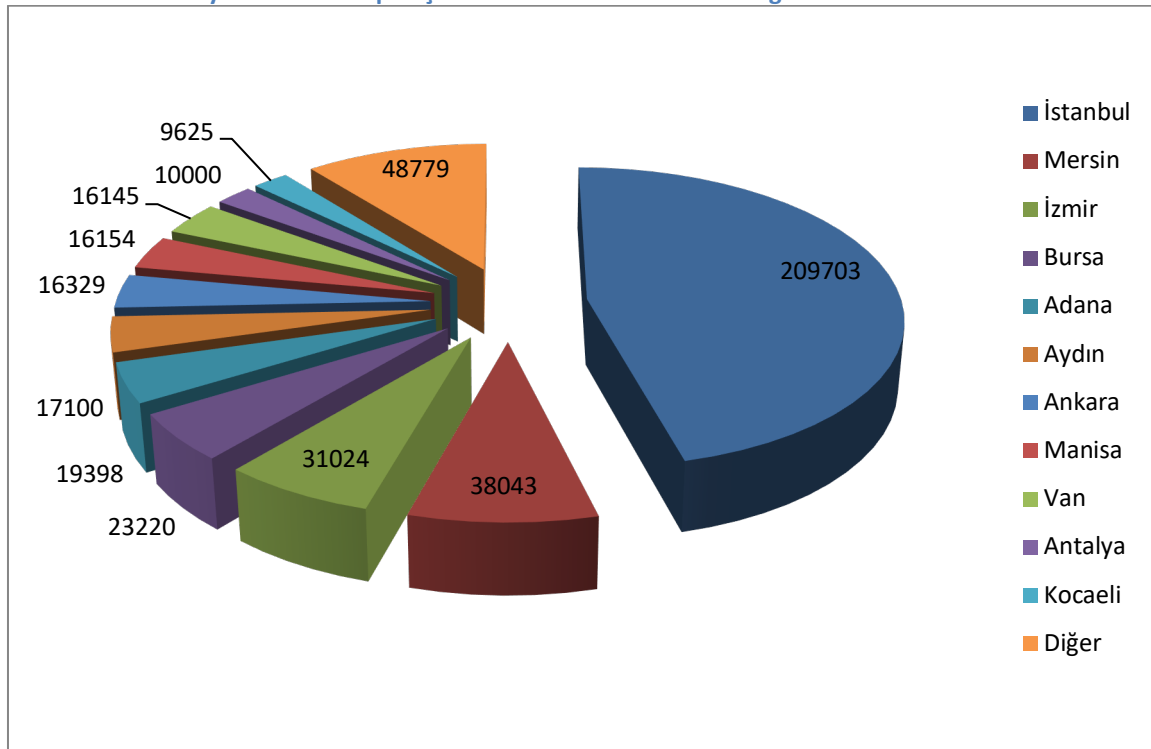
İş olanaklarının daha gelişmiş olduğu sanayi ve ticaret merkezleri olan Ankara, İstanbul ve İzmir en çok göç verilen illerdir. Diğer taraftan TRB2 Bölgesi illeri arasında göçle sık karşılaşıldığı görülmektedir.

Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişme bakımından bölgeler arasında farklılıklar mevcuttur. Ülkenin doğusu gelişmemiş iken batısı, doğusuna göre daha gelişmiş bir bölge konumdadır. Bölgeler arası farklılık, göçün yönünü (doğu-batı) etkilemeye devam etmektedir. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri, göçün önemli bir bölümünü çekmektedir. Aynı eğilim, il bazındaki göçlerde de

gözlemlenmektedir. Sosyo-ekonomik yönden gelişmiş olan iller göç almaktadır. İstanbul her zaman ülke düzeyinde en önemli çekim merkezi konumunda olmuştur. İstanbul'un yanı sıra Ankara, Kocaeli, Antalya, Tekirdağ, Bursa, Adana, İçel, Manisa, Kocaeli, İzmir, Aydın belli başlı çekim merkezleridir. Çekim merkezi konumundaki iller, çekim alanlarını zamanla çevredeki yerleşim birimlerine doğru genişletmiştir.

Bitlis nüfusuna kayıtlı nüfus dikkate alındığında ise en fazla İstanbul, İzmir, Bursa, Mersin, Adana, illerinde ikamet edilmektedir. Bölge illerinin ikamet durumu incelendiğinde ise en fazla çevre illerden bir göç akımı söz konusudur.

Grafik 4: Nüfus Kaydı Bitlis'te Olup Başka İllerde İkamet Edenlerin Dağılımı-2015

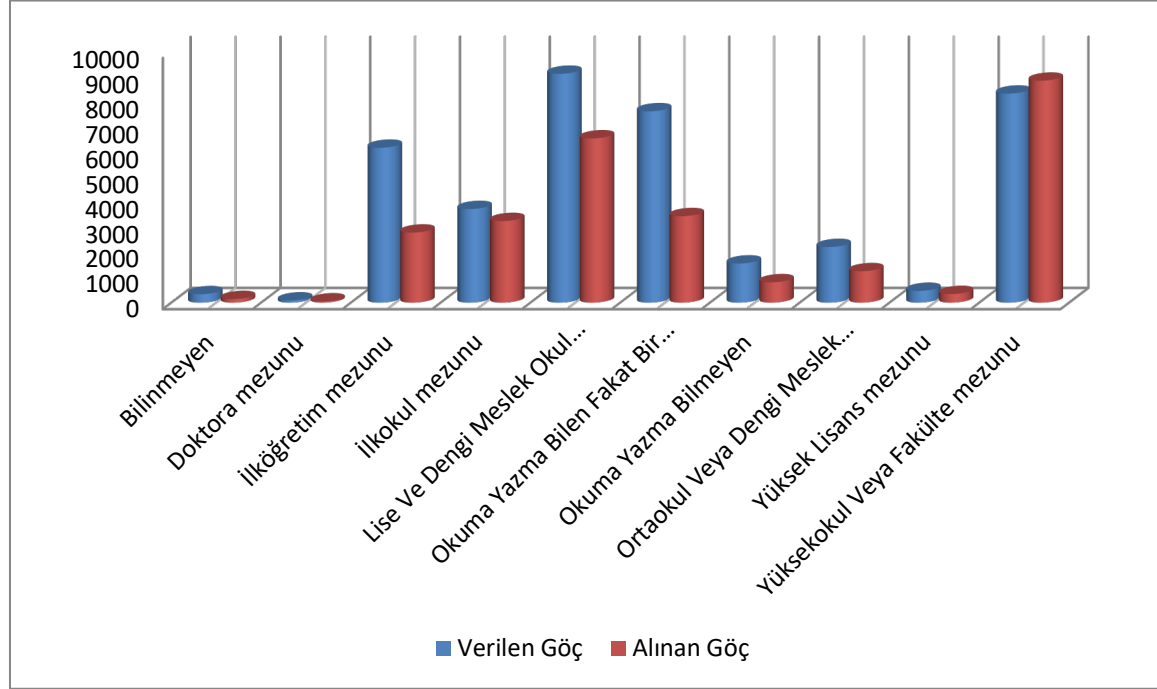

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.2.2 Göç Edenlerin/ Göçle Gelenlerin Profili

Eğitim durumuna göre göç istatistikleri lise mezunlarının ve yüksekokul fakülte mezunlarının en çok il dışına çıkan ve aynı zamanda gelen grup olduğunu göstermektedir. İlköğretim ve ilkokul mezunları beraber düşünüldüğünde, ikinci hareketliliği yüksek gruptur. Alınan göçte ikinci sırada ise yüksekokul mezunları bulunmaktadır.

Grafik 5: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Alınan ve Verilen Göç, 2015

Kaynak: www.tuik.gov.tr

1.2.3. Göç Verme/Alma Nedenleri

Göç verileri incelendiğinde göç ile önemli bir nüfusun bölge dışına çıktığı görülmektedir. Bu durumun nedenleriyle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan “İllerin Gelişmişlik Sıralaması Üzerine Nüfus Verileri ile Yaklaşımlar” (2009) ile illerin yeterlilik düzeyi¹, çekim düzeyi² ve gelişmişlik düzeyleri³ hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular bölge illerinde yaşayanların sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının beklenen düzeyde karşılanmaması ile çekim düzeyi yüksek illere doğru göç yaşandığını desteklemektedir (Kabalcı vd., 2009).

Tablo 12: Yeterlilik, Çekim ve Gelişmişlik Düzeyi Sıralamaları

	Yeterlilik Düzeyi Sıralaması	Çekim Düzeyi Sıralaması	Gelişmişlik Düzeyi Sıralaması
Van	0,75	0,11	1,35
Hakkâri	0,82	0,11	1,45
Muş	0,53	0,08	0,95
Bitlis	0,47	0,11	0,90

Kaynak: Kabalcı vd., 2009

¹ Yeterlilik Düzeyi; Bir A ilinde nüfusa kayıtlı olup da, yine A ilinde ikamet edenlerin oranını vermektedir.

² Çekim Düzeyi; Başka bir ilde nüfusa kayıtlı olup, A ilinde ikamet edenlerin oranı ilgili A ilinin çekim düzeyini gösterir.

³ Gelişmişlik Düzeyi; A ilinin yeterlik ve çekim düzeylerinin toplamının 81 ilin yeterlik ve çekim düzeylerinin toplamına yüzdesel oranını vermektedir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde göç olgusu, bilhassa 1980'li yılların ortalarından itibaren yaşanan terör ortamının neden olduğu güvenlik ve iktisadi sorunlardan kaynaklanan bir etken olarak ortaya çıkarak oldukça büyük bir nüfus grubunun yaşadıkları yerleşim yerlerini terk etmesine neden olmuştur. Son otuz beş yıllık göç seyrine bakıldığında 1985-1990 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç, TRB2 Bölgesi'nin en fazla göç verdiği dönem olarak görülmektedir. Aynı zamanda, Bölge'de kırsal alanlarda yeterli iş imkânı olmaması, miras yoluyla arazilerin bölünmesi veya çiftçilikle geçinen ailelerin toprak sahibi olamamaları, kan davası, yayla yasağı vb. bölge içi ve dışına göçün başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Göç sürecinde, diğer kimlikler kadar önemli olmasına rağmen göç üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak cinsiyet ile ilgili bir ayrıma gidilmediği ve bu olgunun pek fazla çözümlenmediği gözlenmektedir.

Türkiye'de "İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri" (DPT, 2008) çalışması göçün en büyük nedenlerinin erkekler için iş arama/bulma ve tayin/atama olduğunu, kadınlar için ise evlilik ve eğitim olduğunu göstermektedir. Bu durum hanehalkı fertlerinden birine bağımlı göçü yükseltmektedir.

Türkiye içinde yaşanan bu göç hareketliliğinin yanı sıra Orta Doğu'dan gelen mülteci ve sığınmacıların yarattığı bir dış göç de bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda Suriye'de yaşanan savaş sonucunda Türkiye'de bugün Birleşmiş Milletler verilerine göre 1,5 milyonu aşkın Suriyeli bulunmaktadır.

1.2.4. Göçle Gelenlerin Entegrasyon Durumu

Bitlis fazla göç alan bir il olmamakla beraber, kırsal alan ve ilçelerden Tatvan ve Bitlis Merkez'e yönelik göç görülmektedir. Göçle gelen nüfus içerisinde kırsal alanlardan gelenlerin istihdam piyasasına girme konusunda zorluk çekmeleri ile yoksullukla da karşılaşabildikleri görülmektedir.

1.2.5. Sığınmacılar, Mekânsal Dağılımları ve Entegrasyon Durumları

Bitlis ilinde Suriyeli ve Iraklı sığınmacıların yaşadıkları gözlenmiştir. Sığınmacıların yaşadığı önemli toplumsal sorunlar bulunmaktadır. Bunlar arasında;

- Çalışma konusunda yaşadıkları sıkıntılar (düşük ücret ve sigortasız çalışma)
- Barınma sorunu (uygun koşullarda evlerin kiralanamaması)
- Kültürel uyum sorunu, kendi aralarında grup olarak hareket etme
- Yeterli derecede Türkçe bilinmemesi
- Çocukların eğitimde sorunlar yaşaması bulunmaktadır.

1.3. Öncelikli Sorunlar

- İlin nüfusu artma eğilimindedir fakat nüfus artış hızı giderek azalmaktadır.
- Yapılan araştırmalar eğitim amacı ve iş bulma için yaşanan göçün önemli olduğunu göstermektedir. Bir yandan gençler eğitim amaçlı il dışına çıkarken bir yandan da özellikle mesleki eğitim almış kişiler il piyasasındaki düşük ücretler nedeniyle il dışına çıkmaktadır.
- Kırsal alanlarda tarımsal faaliyetler azalırken göç il merkezine, Tatvan İlçesine ve diğer illere olmaktadır.
- Sosyo-ekonomik olarak geri kalmış ilçelerde nüfus göçle azalmakta, bununla birlikte yaşlanma ve yaş bağımlılık oranları artmaktadır.
- Kırsal bölgelerdeki mevcut demografik yapı sürdürülebilir bir sosyal ve ekonomik yapının oluşmasını zorlaştırmaktadır. Nüfusu azalan kırsal yerlerde kamusal hizmetlere erişimde sorunlar yaşanmaktadır. Bölge’de kırsal alanlarda yeterli iş imkanı olmaması, miras yoluyla arazilerin bölünmesi veya çiftçilikle geçinen ailelerin toprak sahibi olamamaları, kan davası, yayla yasağı vb. bölge içi ve dışına göçün başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

1.4. Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- İlde yaşanan nüfus azalışının durdurulabilmesi için çeşitli önlemler alınması gerekmektedir. Bunun için büyük kent merkezlerinin ve kırsal bölgelerin ayrı ayrı ele alınması önemlidir. Göçün yaşanmasında önemli yere sahip olan istihdam piyasası koşulları ayrıntılı şekilde incelenmelidir. Tarımda yaşanan çözülme ile gerekli mesleki yeterliliklere sahip olmayan kişiler şehir merkezine gelerek işgücü piyasasına girmekte, uzun süre işsiz kalanlar işgücü piyasasından çıkmaktadırlar. İlde istihdam yaratacak sektörlerin desteklenmesi ve çalışma hayatı koşullarının iyileştirilmesi göçün azalmasında etkili olacaktır. Bu şekilde eğitim amacıyla il dışına çıkan nüfusun da eğitimleri sonrasında geri dönmeleri de teşvik edilebilecektir.
- Kırsal alanlarda nüfusun azalmasının önüne geçilmesi için tarım ve hayvancılıkla ilgili önlemlerin alınması gerekmektedir. Tarımda bilgi transferi ve yenilikçiliğin desteklenmesi, çiftçilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal alanda verilen kamusal hizmetlerin iyileştirilmesi ve sosyal olanaklarının geliştirilmesi ekonomik önlemlerin yanı sıra göçü azaltacak önemli adımlar arasındadır. Eğitimde taşınmalı sistemin getirdiği sorunlar ve sağlık imkanlarından uzak kırsal alanlarda

yaşayan özellikle kadın ve engellilerin yeterince yararlanamaması öncelikle çözülmesi gereken sorunlar arasındadır.

- Mülteci ve sığınmacıların dezavantajlı durumunun giderilmesi için çalışma hayatı ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması, dil sorunun çözülmesi için halk eğitim kurslarının yanı sıra kamuda çevirmenlerin görevlendirilmesi önerilmektedir.

1.5. Sonuç

Türkiye'nin az nüfuslu illerinden biri olan Bitlis, TRB2 Bölgesi'nde nüfus olarak üçüncü konumundadır. Toplam doğurganlık oranının yüksek olması sebebiyle il genelinde nüfus artış hızı yüksektir. Bu nedenlerle çocuk nüfus oranları ilde Türkiye'ye kıyasla yüksekken yaşlı nüfus oranı da düşüktür.

Nüfusun hareketliliği ve yapısını etkileyen çok önemli bir faktör de göçtür. Göçler iç göç, dış göç, kısa ve uzun süreli göçler şeklinde gerçekleşebilmektedir. Tüm bölge için çok önemli bir olgu olan göç, Bitlis'ten il dışındaki iş, eğitim ve sosyal olanakların daha gelişmiş olduğu şehirlere doğru yaşanmaktadır. Bu iller arasında İstanbul, Ankara, İzmir ve Mersin öne çıkmaktadır. Göç, azalan doğurganlık oranları ve yaşam kalitesinin artmasıyla beraber yapılan nüfus projeksiyonlarında da görüldüğü gibi 55 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ileriki yıllarda artacaktır. Bununla birlikte bölgenin verdiği göç aldığı göçten fazladır. Göçün azaltılması amacıyla insanların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının bölge içinde karşılanması için çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. Etkili nüfus politikaları ile kaynaklar, çevre ve büyüme arasındaki ilişki dengelenebilecektir.

2. EĞİTİM

2.1. Mevcut Durum ve Eğilimler

Ajans tarafından yapılan saha çalışmalarında Bölgede eğitim alanında yaşanan en önemli sorunun öğretmen sirkülasyonu olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmen sirkülasyonu sonucunda eğitim hizmeti nitelik düzeyi yeterli olmayan ücretli öğretmenler tarafından verilmektedir. Bu sirkülasyonun nedenleri sorgulandığında ise öğretmenlerin bu Bölgeye gelmek istemedikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, Bölgede kendilerine sunulan yaşam şartlarını (özellikle barınma ve sosyal aktivite) oldukça yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmen sirkülasyonunun önüne geçilmesi için çözüm önerileri sorulduğunda ise ilk söylenen, bu Bölgeye uygulanan ücret politikasının değiştirilmesi gerektiği olmuştur. Eğitim sisteminden erken ayrılma 2010 yılı verileri incelendiğinde, 15-19 yaş arasında ilköğretim diploması olmayanların oranı Bölgede % 35 (Türkiye ort.: % 10,3) iken kadınlarda bu oran % 51,6 (Türkiye ort.: % 13,7) olarak Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında en son sırada yer almaktadır. Aynı

şekilde 20-24 yaş arasında ortaöğretim diploması olmayanların oranı Bölgede % 74,5 (Türkiye ort.: % 49) iken kadınlarda bu oran % 83,7 (Türkiye ort.: % 54,1) olarak Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında en son sırada yer almaktadır.

Devamsızlık oranları incelendiğinde TRB2 Bölgesi ve Bitlis ilinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 13:Örgün Eğitim Devamsızlık Oranı

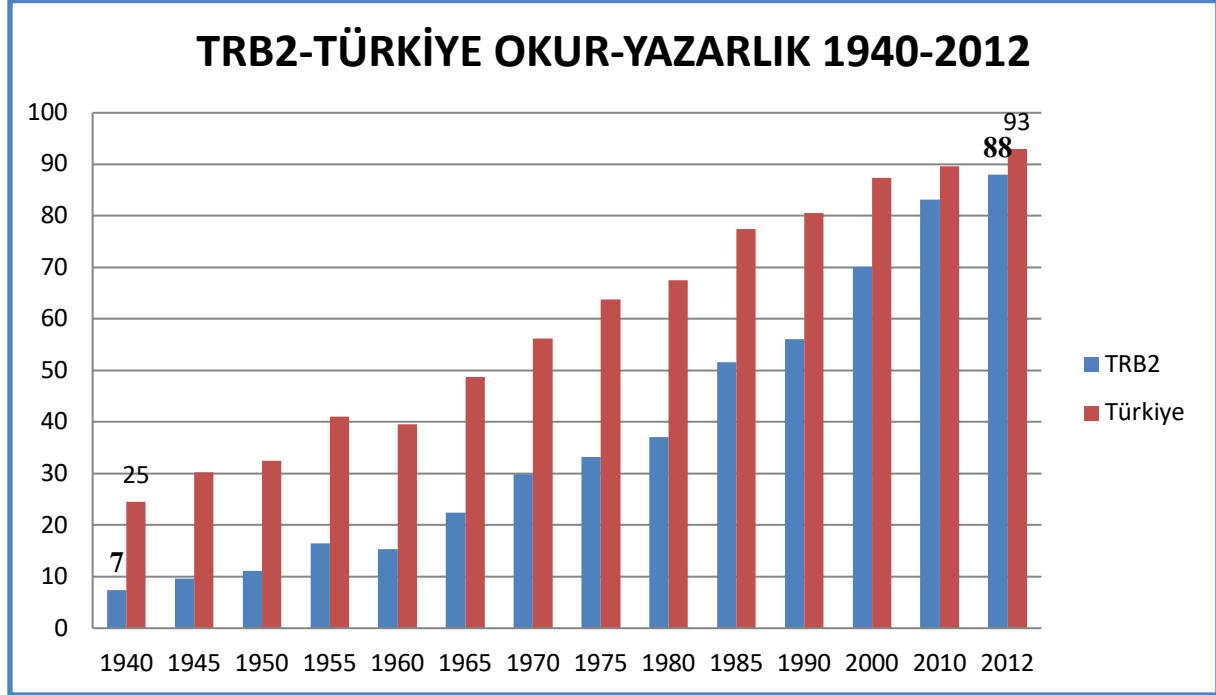
İller	İlköğretimde Devamsızlık Oranları (%)			Resmi ve Genel Ortaöğretimde Devamsızlık Oranları (%)			Resmi, Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Devamsızlık Oranları (%)		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Bitlis	13,8	14,7	12,9	33,3	25,3	36,5	36,3	27,8	41,8
TRB2	16,6	16,0	17,2	33,1	26,1	36,5	39,3	30,5	45,3
Türkiye	11,6	10,3	12,7	28	22,6	33,1	35,7	26,6	42,4

Kaynak: TÜİK

Beşeri sermayenin, bilgi ve yeteneklerin artırılması ile sosyal yaşama katılımın asgari gereği olarak kabul edilen okur-yazarlık oranı, illerin genel eğitim seviyesini göstermesi açısından önemlidir.

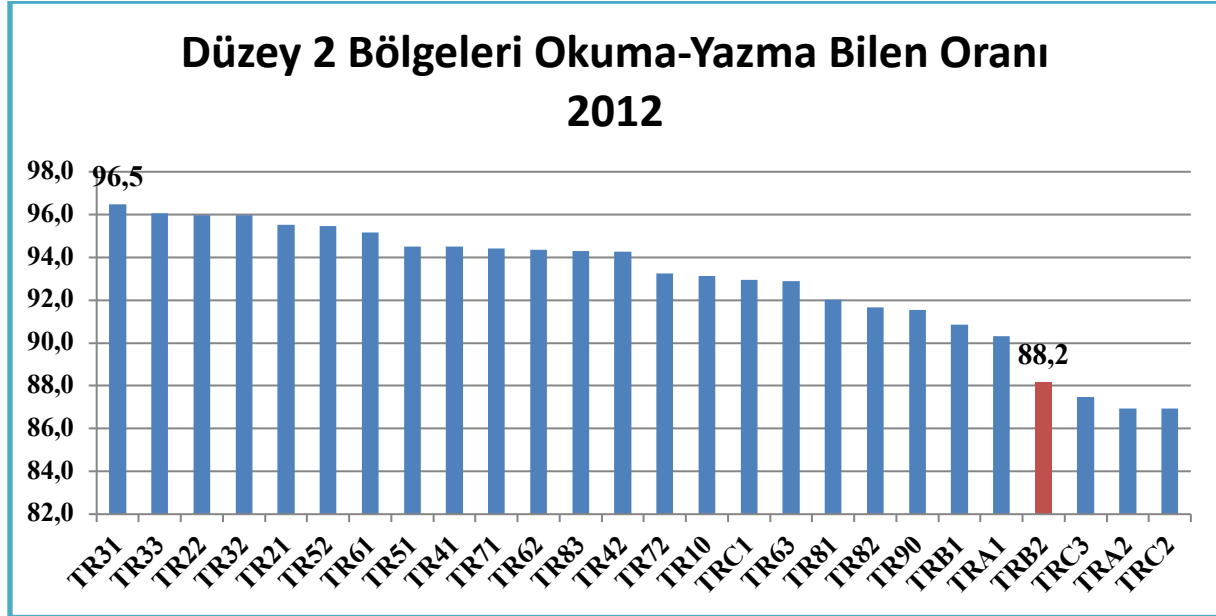
Okuma-yazma bilenlerin oranı 1940-2012 döneminde Türkiye genelinde 3,7 katına çıkarken Bölgede 13 katına çıkmıştır. Ülke genelinde okuma-yazma bilenlerin oranı irdelendiğinde, Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında ise TRB2 Bölgesi 23. sırada yer almaktadır. 2012 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre, TRB2 Bölgesi'nde 6 yaş ve üstü nüfusun % 9'u (toplam 154.730 kişi) okuma-yazma bilmemektedir (Türkiye ort.: % 4,2). Bölgede okuma-yazma bilmeyenlerin % 81,3'ünü kadın nüfusu oluşturmaktadır. Bu da Bölge genelinde eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin varlığına dair bir göstergedir.

Tablo 14: TRB2 Bölgesi ve Türkiye 6 Yaş ve Üzeri Okuma-Yazma Bilenlerin Oranı 1940-2012

Kaynak: TÜİK

Tablo 15: Düzey 2 Bölgeleri OkumaYazma Bilenlerin Oranı Sıralaması (6 + yaş) – 2012

Kaynak:Geçersiz kaynak belirtildi.

TRB2 illerinin okuma-yazma durumuna bakıldığında ise yine okuma-yazma bilmeyen kadın sayısının okuma-yazma bilmeyen erkek sayısına kıyasla hayli fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Bitlis ve TRB2 Bölgesi İlleri Okuma-Yazma Bilmeyen Nüfusun Cinsiyete göre Dağılımı

İLLER	OKUMA-YAZMA DURUMU (6 yaş+)			
	Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı (%)		Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı	
	Cinsiyete göre			
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
Bitlis	82	18	19.120	4.099
TRB2	81	19	125.750	28.980
Türkiye	83	17	2.313.689	475.068

Kaynak:Geçersiz kaynak belirtildi.

Tablodan görüldüğü üzere okuma yazma bilmeyen kadın sayısı Türkiye genelinde olduğu gibi erkek nüfusa oranla bir hayli yüksektir.

2.1.1 Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, kişilerin sosyal ve duygusal gelişimini destekleyerek yetişkinlik döneminde de daha üretici ve verimli olmalarını ve sahip oldukları potansiyeli tam olarak kullanabilmelerini sağlar. Okul öncesi eğitim süresince çocuklar ilköğretime hazırlanırken paylaşmayı, dayanışmayı, sosyalleşmeyi ve birlikte çalışmayı öğrenirler. Okul öncesi eğitimin amacı çocuklarda öğrenmeye ilgi uyandırmak ve çocuğun var olan yeteneklerini görünür kılmaktır. Bu dönemde çocuk ne kadar profesyonel destek alırsa sosyalleşme sürecine adapte olması da o kadar daha hızlı ve sorunsuz gerçekleşir. Bu çerçevede, 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde Bölgenin okul öncesi okullaşma oranı % 25,54 ile ülke okul öncesi okullaşma oranı % 30,93'ün (MEB 2014 yılı hedefi: % 70) gerisinde kalmıştır (MEB). Okul öncesi eğitim ile çocukların yaşama daha eşit şartlarda başlama şanslarının olduğu düşünülürse Bölgenin okul öncesi eğitim konusunda daha yapıcı çalışmalara ihtiyaç duyduğu söylenebilir. 2012-2013 eğitimi-öğretim döneminde okul öncesi eğitim veren özel okullarda okuyan öğrencilerin toplam öğrencilere oranı % 1 olarak Bölge, Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında en son sırada yer almaktadır.

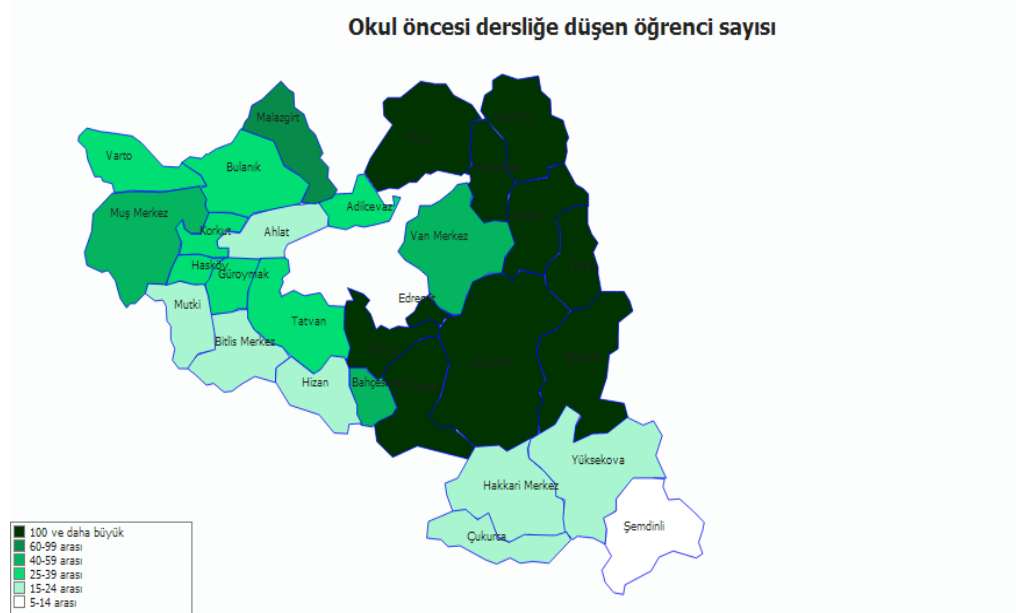
Tablo 17: Okul Öncesi 3-5 Yaş Grubu Okullaşma Oranları

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2005-2006	35,12	18,16	-
2006-2007	36,38	21,14	-
2007-2008	29,83	21,53	-
2008-2009	26,21	22,97	-
2009-2010	32,26	32,32	26,92
2010-2011	25,05	29,65	29,85
2011-2012	29,19	27,10	30,87
2012-2013	28,37	25,54	30,93

Kaynak: TÜİK

İl ve ilçe bazında dersliğe düşen öğrenci sayısı Bitlis Merkez (19), Mutki (20) ve Hizan (22) olmak üzere nispeten düşük sayılabilir. İlçelerinde eğitim-öğretime devam etmektedir.

Şekil 2: İlçelerin Okul Öncesi Düzeyde Dersliğe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Bitlis ve ilçelerinde okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı makul denebilecek sayılardadır. Genelde 25-30 kişilik sınıflarda eğitim verilmektedir.

Şekil 3: Okul Öncesi Öğretmen Başına Öğrenci Sayısı

2.1.2.İlköğretim

2012-2013 eğitim-öğretim yılı verilerine göre, ilkokul okullaşma oranında TRB2 Bölge ortalaması % 94,99'dur. Bölgede bu oranın kadınların okullaşmasında % 70,5'te olduğu görülmektedir. Bölgede ilköğretimde bilgisayar başına düşen öğrenci sayısı (136) ile ülke ortalamasının (91) altında yer almaktadır (Eğitim İzleme Raporu, 2012). OECD ülke ortalamaları dikkate alındığında ilköğretimde (8 yıl) derslik başına 21 öğrenci düşerken öğretmen başına düşen 16 öğrenci düşmektedir (OECD, 2010). Bitlis Merkez (15) sayısı ile OECD ortalamasına yakındır.

Tablo 18: İlkokul ve Ortaokul Okullaşma Oranları

Yıl	Bitlis			TRB2			Türkiye		
2005-2006	94,19			96,05			89,77		
2006-2007	95,87			93,56			90,13		
2007-2008	92,6			92,94			97,37		
2008-2009	95,37			97,31			96,49		
2009-2010	100			99,89			98,17		
2010-2011	95,5			95,31			98,41		
2011-2012	97,53			94,55			98,67		
2012 -2013	İlk 4 Yıl	İkinci 4 Yıl	Ortalama	İlk 4 Yıl	İkinci 4 Yıl	Ortalama	İlk 4 Yıl	İkinci 4 Yıl	Ortalama
	98,82	86,67	97,58	98,62	83,61	97,03	98,86	93,09	98,80

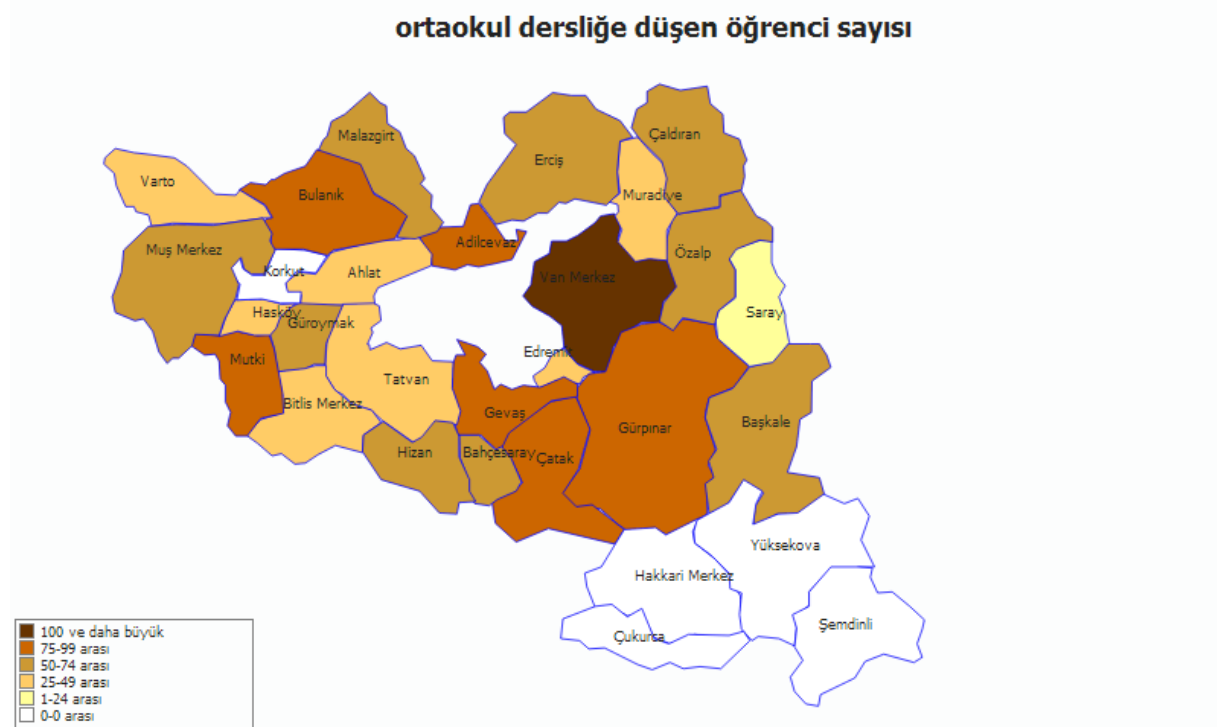
Tablodan görüldüğü gibi Bitlis ve TRB2 bölgesi okullaşma oranları Türkiye ortalamasına yakın olmakla beraber 2000 li yıllar itibariyle yıllar arasında istikrarlı bir azalış yada yükseliş olmamıştır.

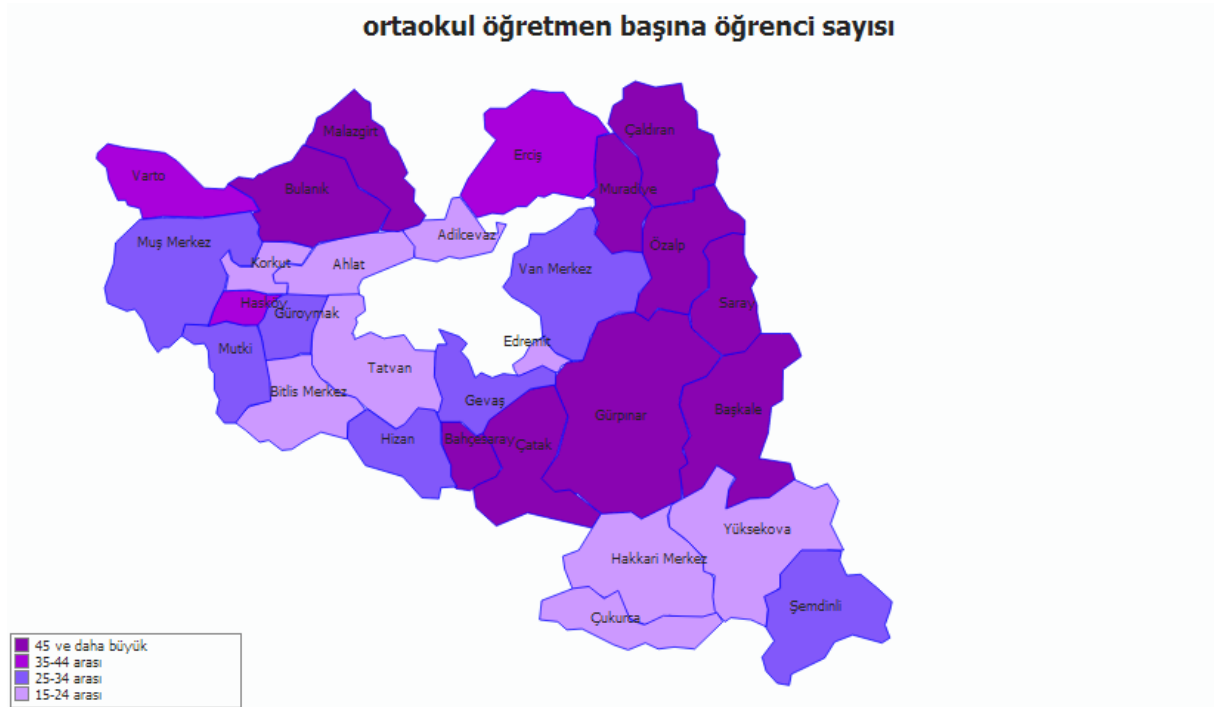
Tablo 19: İlçelerin İlkokul Düzeyinde Dersliğe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

	İlkokul dersliğe düşen öğrenci sayısı					
Bitlis(Merkez)	Adilcevaz	Ahlat	Güroymak	Tatvan	Hizan	Mutki
15.02	15.62	15.12	22.86	21.38	20.13	22.63
	İlkokul öğretmen başına düşen öğrenci sayısı					
18.5	16.75	18.5	21.82	19.7	26.33	26.31

Öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısı Bitlis’ te makul sayılardadır. Adilcevaz ve Ahlat’ta öğrenci sayısı oldukça düşüktür. Öğretmen sirkülasyonunun düşük olması durumunda sınıf ve öğretmen başına düşen düşük öğrenci sayısı ile eğitimde başarı oranı yükselebilecektir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılı verilerine göre, ortaokul okullaşma oranında TRB2 Bölge ortalaması % 87,49’dur. Bölgede, kadın okullaşması ise % 98,5’tir. 2012 yılında ilköğretim eğitimi veren özel okullarda okuyan öğrencilerin toplam öğrencilere oranı, %4,25 olarak Bölge, Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında en son sırada yer almaktadır. Bölgede müstakil ortaokul ve derslik sayısı mevcut nüfusa göre talebi karşılayacak düzeyde değildir. Dersliğe düşen öğrenci sayısı bakımından Bitlis’te en dezavantajlı yerler Mutki (88,7) ve Adilcevaz (80) ilçeleridir. En az öğrenci ise Ahlat (43) ilçesinde görülmektedir.

Şekil 4: İlçelerin Ortaokul Düzeyinde Dersliğe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

TRB2 Bölgesinde diğer illerle kıyaslama yapıldığında ortaokul öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayısı bakımında Bitlis ilinin iyi durumda olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.3. Ortaöğretim

Milli Eğitim Bakanlığı, Stratejik Planı'nda orta öğretimin stratejik amacı olarak ortak bir genel kültür oluşturmak ve eğitime erişim bakımından cinsiyet ve bölgesel farklılıkları azaltmak ve eğitim seviyesini Avrupa Birliği düzeyine çıkarmak, öğrencileri esnek bir yapı içinde, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, ortak bir genel kültür verilerek üst öğrenime ve geleceğe hazırlamak olarak tanımlamıştır. Ancak, Bölgede lise eğitiminde cinsiyet farklılığından dolayı kadın okullaşma oranında (% 28,5) ciddi bir düşüş gözlemlenmektedir.

Tablo 20: Genel Lise Okullaşma Oranı

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2005-2006	18,99	33,13	56,63
2006-2007	20,39	33,58	56,51
2007-2008	57,54	43,69	58,56
2008-2009	25,24	37,54	58,52
2009-2010	20,16	39,41	64,95
2010-2011	35,69	36,93	66,07
2011-2012	39,38	38,20	67,37
2012 -2013	41,46	42,64	70,06

Genel olarak Bitlis ili TRB2 Bölgesi ve Türkiye'ye paralel bir şekilde okullaşma oranlarında yıllar itibarıyla artış göstermektedir. Sektörlerin gücünü artırmak ve daha nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla sektörel işbirliği gelişmiş, esnek ve modüler program çeşitliliğine sahip, teknolojik altyapısı güçlü ve daha çok talep edilen bir mesleki teknik eğitim yapısına ulaşmak için Bölgede eğitimin teknik altyapısını (okul, derslik, atölye, son teknolojik donanım ve bu düzeyde hazırlanmış müfredat) daha da güçlendirerek gençlerin daha hızlı ve pratik istihdam edilebilirlikleri sağlanabilir.

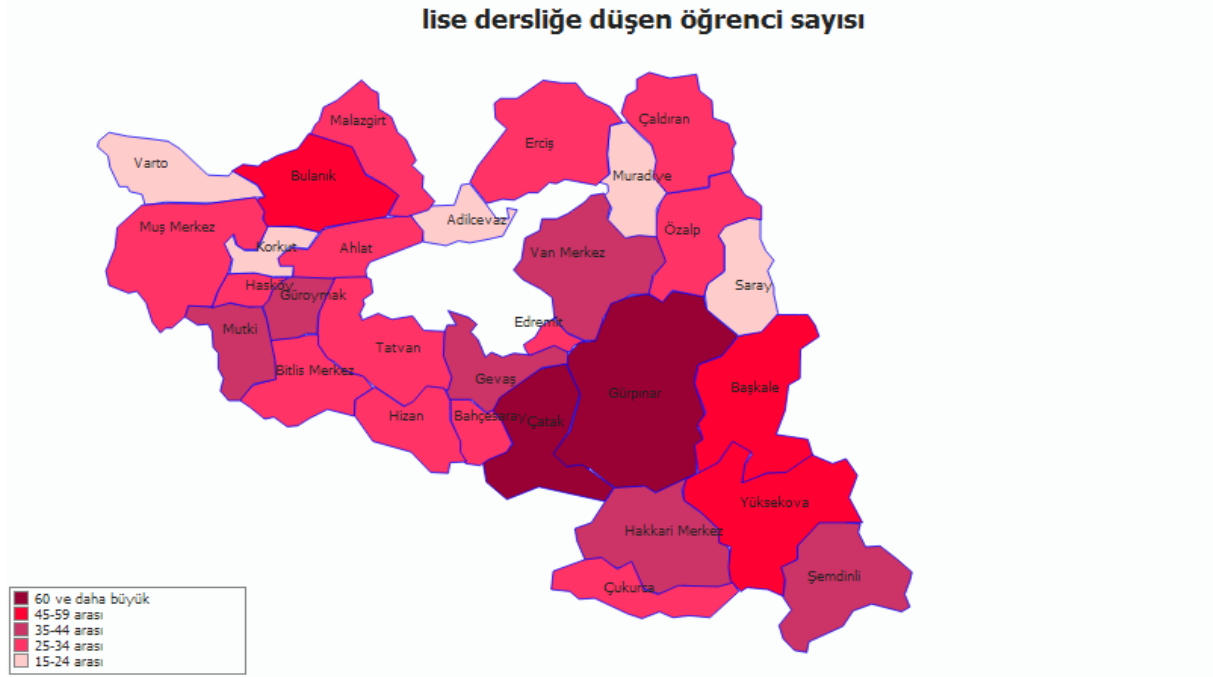
Tablo 21: Meslek Lisesi Okullaşma Oranı

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2005-2006	10,51	16,66	-
2006-2007	10,85	18,10	-
2007-2008	42,46	26,18	-
2008-2009	16,09	25,04	-
2009-2010	28,68	28,25	-
2010-2011	15,80	15,40	30,46
2011-2012	18,06	18,05	32,24
2012-2013	20,76	21,73	35,59

Bölgenin genel lise okullaşma oranı (% 42,64) ve meslek lisesi okullaşma oranı (% 21,73) olarak ülke ortalamalarının belirgin bir şekilde altındadır. 2012 yılında genel ortaöğretim eğitimi veren özel okullarda okuyan öğrencilerin toplam öğrencilere oranı %6,5 olarak Bölge, Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında 24. sırada yer almaktadır.

Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Stratejik Planı'nın da gösterdiği hedeflere (Ortaöğretim içerisinde mesleki ve teknik eğitimin okullaşma oranını plan dönemi sonuna kadar en az % 50'ye çıkarmak) ulaşmak için eğitim altyapısına daha fazla yatırım fırsatı verilmeli ve oluşturulacak ulusal planların da bu politika ile koordinasyon içinde olması gerekmektedir. OECD ülke ortalamaları dikkate alındığında, genel ortaöğretimde derslik başına 23,7 öğrenci düşerken öğretmen başına 13,8 öğrenci düşmektedir.

Şekil 5: İlçelerin Lise Düzeyinde Dersliğe ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

22

2.1.4. Yükseköğretim

Bölgenin yükseköğrenim (yüksekokul, lisans, yüksek lisans ve doktora) mezunlarının 15 + yaş üstü nüfusa oranı % 5,88 iken ülke ortalaması % 11,37'dir.

Tablo 22: 15 Yaş ve Üzeri Yüksek Öğrenim Mezun Durumu (%)

	Kadın Oranı	Erkek Oranı	Yüksek Eğitim Mezunlarının Toplam Nüfusa Oranı (%)
Bitlis	29	72	6,89
TRB2	30	70	5,88
Türkiye	42	58	11,37

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Bölge üniversitelerinde eğitim-öğretime devam eden öğrencilerin yaklaşık % 59'u Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde, geri kalan öğrenciler ise Bölgenin diğer üç üniversitesinde eğitim-öğrenim görmektedir. Yüksek eğitim gören öğrencilerin % 38'i kadın iken bu oran Türkiye ortalamasının (% 45) altında bulunmaktadır.

Bölgesel düzeydeki göç oranı, Bölge öğrencilerinin başka bölgelere kaymasına yol açmıştır. Bölgenin genel kültür yapısı, yükseköğretimdeki okullaşma oranının düşük olmasında rol oynamaktadır. Ayrıca, yüksek puanlı öğrenciler için Bölge üniversiteleri yeterince cazip gelmemektedir.

Tablo 23: Lisans Yerleştirme Sınavı 81 İl Sıralaması

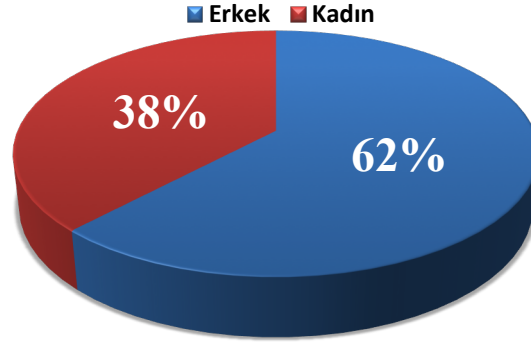
2012	MF	TM	TS
Bitlis	73	60	25

Tablo 24: Eren Üniversitesi Öğrenci Sayısı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİ SAYILARI																		
	ÖNLİSANS			LİSANS			L İ S A N S Ü S T Ü									GENEL TOPLAM		
	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK	YÜKSEK LİSANS			DOKTORA			TIPTA İHTİSAS			TOPLAM	KIZ	ERKEK
							TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK			
Bitlis Eren	1990	813	1177	589	216	373	35	7	28	-	-	-	-	-	-	2614	1036	1578

Şekil 6: Bölge Üniversiteleri Ön Lisans, Lisans, Y. Lisans ve Doktora Öğrencisi Cinsiyete göre Dağılımı

Cinsiyete Göre Yüksek Eğitim Öğrenci Dağılımı

Bölge üniversitelerinde yüksek eğitim gören öğrencilerin toplamı, Türkiye’de toplam öğrencilerinin %7,3’ünü oluşturmaktadır. Bölge üniversitelerinde hizmet veren toplam öğretim üyesi sayısı, ülke toplam öğretim üyesi sayısının % 1,3’üne tekabül etmektedir.

Tablo 25: Bölge Üniversitelerinin Fakülte Dağılımı

Fakülteler	Bitlis Eren Üniversitesi	Hakkari Üniversitesi	Muş Alparslan Üniversitesi	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Toplam
Fen Fakültesi				✓	1
İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi	✓	✓	✓	✓	4
Mühendislik-Mimarlık Fakültesi	✓	✓	✓	✓	4
Dış Hekimliği Fakültesi				✓	1
Denizcilik Fakültesi				✓	1
Eczacılık Fakültesi				✓	1
Edebiyat Fakültesi				✓	1
Eğitim Fakültesi		✓	✓	✓	3
Erciş İşletme Fakültesi				✓	1
Fen-Edebiyat Fakültesi	✓		✓		2
Güzel Sanatlar Fakültesi		✓		✓	2
İlahiyat Fakültesi		✓	✓	✓	3
Tıp Fakültesi				✓	1
Su Ürünleri Fakültesi				✓	1
Veteriner Fakültesi				✓	1
Ziraat Fakültesi				✓	1
İslami İlimler Fakültesi	✓				1
İletişim Fakültesi			✓		1
Toplam	4	5	6	15	30

Tablo 26: Bitlis Eren Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayıları

Üniversite Adı	Yrd.Doç.Dr.	Doç.Dr.	Prof.Dr.	İl Toplamı
Bitlis Eren Üniversitesi	58	2	4	64
TRB2	622	126	123	871
Türkiye	24759	9257	16783	50799

Tablo 27: Mühendislik, Yaşam Bilimleri, Sosyal Bilimler, Ziraat-Çevre ve Tıp Alanlarında Üniversitelerin Türkiye Sıralaması

Türkiye Sıralaması (125 Üniversite)	Mühendislik	Yaşam Bilimleri	Sosyal Bilimler	Ziraat-Çevre	Tıp
Bitlis Eren Üniversitesi	113	93	121	90	119
Hakkari Üniversitesi	121	109	122	102	115
Muş Alparslan Üniversitesi	109	78	109	87	94
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	52	26	55	21	29
Atatürk Üniversitesi	15	7	21	4	14
Fırat Üniversitesi	6	17	13	16	25

Tablo 28: Mühendislik, Yaşam Bilimleri, Sosyal Bilimler, Ziraat-Çevre ve Tıp Alanlarında Üniversitelerin Dünya Sıralaması

Dünya Sıralaması (2000 Üniversite)	Mühendislik, Bilgisayar ve Teknoloji	Yaşam Bilimleri	Sosyal Bilimler	Doğa Bilimleri	Ziraat-Çevre	Tıp	Genel Sıralama
Bitlis Eren Üniversitesi	-	-	-	-	-	-	-
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	-	-	-	-	605	937	1287
Dünya Birincisi	<i>Tsinhua (Çin)</i>	<i>Harvard (ABD)</i>	<i>Harvard (ABD)</i>	<i>California Berkeley (ABD)</i>	<i>California Davis (ABD)</i>	<i>Harvard (ABD)</i>	<i>Harvard (ABD)</i>
Türkiye Birincisi	<i>ODTÜ</i>	<i>Hacettepe</i>	<i>Gazi</i>	<i>ODTÜ</i>	<i>Ankara</i>	<i>İstanbul</i>	<i>Hacettepe</i>
Atatürk Üniversitesi	695	924	971	999	319	517	951
Fırat Üniversitesi	503	-	905	-	575	716	1011

Tablo 29: Genel Puan Tablosuna göre Üniversitelerin Sıralaması

Türkiye Sıralaması (125 Üniversite)	Üniversite	2011 Yılı Makale Puanı	Toplam Atıf Puanı	Toplam Bilimsel Doküman Puanı	Doktora Öğrencisi Puanı	Öğretim Üyesi / Öğrenci Puanı	TOPLAM
30	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	148.83	112.60	137.21	97.18	55.21	551.03
91	Bitlis Eren Üniversitesi	104.53	15.30	51.94	0.00	93.43	265.19
114	Muş Alparslan Üniversitesi	60.37	30.72	39.40	0.00	45.68	176.18
117	Hakkari Üniversitesi	65.61	14.04	23.94	0.00	59.57	163.16

2.1.5. Hayat Boyu Öğrenme

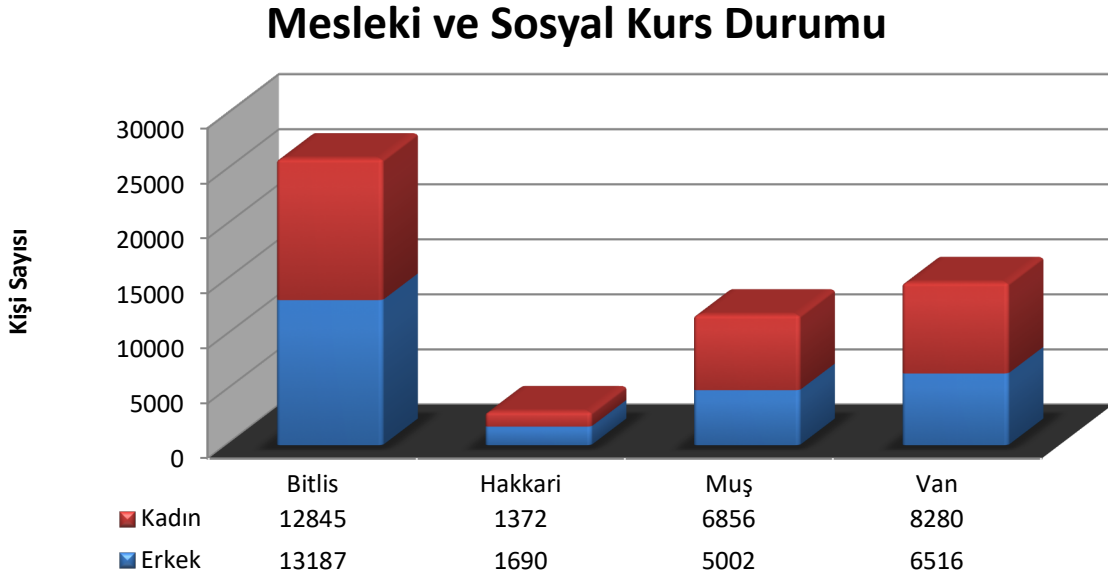
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yaşam boyu eğitimin temelde üç amaç taşıdığı belirtilmektedir. Bunlardan biri yaşam boyu öğrenmede fırsatlar yaratarak bireylerin kişisel gelişmelerini sağlamak, bir diğeri toplumsal bütünleşmeyi sağlamak ve son olarak da ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Burada kişisel gelişim, birey merkezli aktif öğrenmenin yaşam boyu devam ettirilmesi anlamına gelmektedir. Toplumsal bütünleşme ise yaşam boyu öğrenme açısından eşit fırsatlara sahip, demokratik bir toplumda bütünleşmeyi sağlamak anlamındadır. Aynı fırsat eşitliğinin becerilerini geliştirmek isteyen bireylere de sunulması gerekmektedir. Böylelikle yetişen nitelikli elemanlarla verimin artırılması da ekonomik büyümenin sağlanmasında büyük bir etki yaratacaktır. İşsizlik, tüm dünyada sosyal gelişmeyi engelleyen nedenlerden biri olarak görülmektedir. Bireylerin iş bulması onların işgücü piyasasının gereksinim duyduğu niteliklere sahip olmasına da bağlıdır. Çünkü küreselleşme, işin niteliğinde bir değişime neden olmuş ve böylece her alanda nitelikli elemana gereksinim duyulmuştur. Avrupa, bireylere bu nitelikleri kazandırmanın yolunun yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinden geçtiğini savunmaktadır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda bu konuda yapılacak harcamaların artırılmasından, ilgili diğer kurumlarla oluşturulacak ortaklıklara ve çalışmalara kadar birçok konuya değinilmiş, politikalar belirlenmiştir. Bununla birlikte Avrupa Komisyonu'na göre sosyal, kültürel ve iktisadi kalkınmanın temelinde örgün eğitim kurumlarından sonra yaygın eğitim kurumları ile eğitimin devam ettirilmesi düşüncesi yaygın bir kanıdır. Bilginin katlanarak arttığı bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenme, öğrenmeyi sürdürmek ve kendi öğrenme sürecini organize etmek gibi belli başlı beceriler olarak da bilinen bağımsız öğrenme ve bilgi okuryazarlığı becerilerine gereksinim duyulmaktadır (Commission, 2007). OECD de aynı düşüncüyü benimsemiş ve yaşam boyu öğrenmeyi sonu olmayan, insanın gelişiminde önemli rol alan etkinlik olarak ifade etmiştir.

Bölgede, 6 yaş ve üstü nüfusun % 9'u (toplam 154.730 kişi) okuma-yazma bilmemektedir. Aynı zamanda lise okullaşma oranları da istenilen düzeyde değildir. Okuma yazma bilemeyenlerin 4/5'ini kadınların oluşturduğu Bölgede durum daha karmaşık hale gelmektedir. Bu durum, birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda, hayatının bir döneminde yeterli düzeyde eğitim almamış veya alamamış bireylerin sosyalleşmelerini sağlamak, mesleki beceri kazandırarak gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarına katkı sağlayabilmek için Bölge illerinde yüksek donanıma sahip yaşam boyu eğitim merkezlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

2012 yılında, Bölgede Halk Eğitim Müdürlükleri aracılığı ile verilen okuma-yazma kurslarına toplam 9.955 kişi katılım sağlamıştır. Bölgede okuma-yazma bilmeyenlerin toplam sayısı dikkate alındığında bu kursların (bu sayı Bölgede okuma-yazma bilmeyenlerin % 5,9'una karşılık gelmektedir) oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Ajans tarafından yapılan saha çalışmalarında halk eğitim merkezlerinde verilen eğitimlerin niteliğinin yeterli olmaması, gelen eğitmenin alana yeterince hakim olmaması, hayat boyu öğrenmede öne çıkan problemler olarak sıralanabilir.

Şekil 7: TRB2 Bölgesi Mesleki ve Sosyal Kurs Durumu

TRB2 Bölgesi'nde yaşam boyu eğitim kapsamında mesleki ve sosyal kurslara nüfusun (15 yaş ve üstü nüfusun) % 4,3'ü katılım sağlamaktadır.

2.1.6.Eğitim Sektörü Kamu Yatırımları

Bölgede son yıllarda yapılan eğitim yatırımları aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 30: Eğitim (Milli Eğitim Bakanlığı) Sektörü Kamu Yatırımları 2010-2014

Yapılan İşin Adı	Yer	İş Tanımı	Dönemi
İmam Hatip Lisesi (DAP)	Bitlis-Tatvan	16 Derslik (5691 m ²)	2010-2013
Anadolu İmam Hatip Lisesi (DAP)	Bitlis-Ahlat	16 Derslik + 100 Öğr.Pan.	2012-2014

Tablo 31: Eğitim (Yüksek Öğrenim Kurumları) Sektörü Kamu Yatırımları 1984-2014

Yapılan İşin Adı	Yer	İş Tanımı	Dönemi
Bitlis Eren Üniversitesi			
Derslik ve Merkezi Birimler (DAP)	Bitlis	İnş. + Don.	2009-2014
	Bitlis	Merkezi Derslik (26003 m ²)	
	Bitlis	Oditoryum (5000 m ²)	
	Bitlis	Merk. Kütüphane (4750 m ²)	
	Bitlis	Tatvan MYO Binası (1008 m ²)	
	Bitlis	Ens.Bin. (1500 m ²)	
Lojman ve Sosyal Tesis (DAP)	Bitlis	İnş. (44 Dai. 60-120 m ²) + 400m ² +Don.	2009-2014
Merkezi Araştırma Laboratuvarı	Bitlis	İleri Araşt., Mak-Teçh. İnş. (1000 m ²)	2010-2012

3. AİLE

Toplumun sosyo-ekonomik durumu ve gelişmişlik düzeyi ile ilgili ipucu veren en küçük yapı birimi ailedir. Bireyin hayata bakışı, sosyal ve ekonomik hayata dâhil oluşu ilk olarak aile tarafından şekillendirildiğinden aile yapısı toplumsal yapıyı doğrudan etkilemektedir. Kırdan kente doğru yönelimin artışı aile ve dolayısıyla toplumu da dönüştürmektedir. Hem geniş ailelerin yerini çekirdek aileler almakta hem de çekirdek ailedeki birey sayısı azalmaktadır.

3.1. Mevcut Durum ve Eğilimler

3.1.1 Evlilik Oranları

Evlilik oranları kültür, aile ve toplumsal yapının yanında kentleşme düzeyiyle ilgili de ipuçları taşımaktadır. Kırdan kente gidildikçe kaba evlenme hızı düşmektedir. . Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeye ehil erkek ve kadınların yıl içerisinde yaptığı ve 1000 nüfus başına düşen evlenme sayısı kaba evlenme hızını vermektedir. Bitlis'in 2011-2015 yılları arasındaki kaba evlenme hızı Türkiye ortalamasının üstündedir. Kadın ve erkeklerin ortalama evlenme yaşlarına bakıldığında ise Bitlis'te hem kadın hem de erkeklerin ortalama evlenme yaşlarının Türkiye ortalamasının altında olduğu görülecektir. Ortalama evlenme yaşı ile eğitim düzeyi arasında doğrudan ve önemli bağlantı vardır. Eğitim düzeyi düştükçe ortalama evlenme yaşı da düşmektedir.

Grafik 6: Evliliğe İlişkin Veriler

	Kaba evlenme hızı (%0)		Ortalama ilk evlenme yaşı / Erkek		Ortalama ilk evlenme yaşı / Kadın	
	Bitlis	Türkiye	Bitlis	Türkiye	Bitlis	Türkiye
2011	8,04	8,02	26,0	26,6	21,9	23,3
2012	8,43	8,03	26,1	26,7	21,9	23,5
2013	8,36	7,89	26,1	26,8	22,0	23,6
2014	8,61	7,80	26,2	26,9	22,0	23,7
2015	8,35	7,71	26,3	27	22,2	23,9

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Kaba boşanma hızına baktığımızda Türkiye ortalaması ile Bitlis İli ortalaması arasında çok büyük fark vardır. Her ne kadar son 5 yılın kaba boşanma hızı yükselme trendinde görülse de oransal olarak çok düşüktür. Eğitim düzeyinin düşük olması, kadınların ekonomik hayata yeterince entegre olamaması ve kültürel yapı bu oranda temel belirleyicilerdir.

Grafik 7: Boşanmaya İlişkin Veriler

	Kaba boşanma hızı (%0)	Kaba boşanma hızı (%0)
	Türkiye	Bitlis
2011	1,62	0,15
2012	1,64	0,25
2013	1,65	0,23
2014	1,70	0,22
2015	1,69	0,23

Kaynak: www.tuik.gov.tr

3.1.2 Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Hanehalkı büyüklüğü bireylerin ve dolayısıyla toplumun refah düzeyini doğrudan etkilemektedir. Hanehalkı büyüklüğü ve kişi başına düşen ekonomik gelir aynı oranda artmadıkça – ki genelde ters orantılıdır- refah düzeyi olumsuz seyreder. Bunun yanında; çalışma çağına olmayan, çalışma çağına olduğu halde çalışamayan ve çalışanlar tarafından geçimleri sağlanan nüfus şeklinde tanımlanan bağımlı nüfusun da yüksek olması hanehalkının refah düzeyinin daha da düşmesine yol açmaktadır. Türkiye genelinde ve Bitlis’te hanehalkı büyüklüğünde azalma yönlü bir eğim olsa da Bitlis’in ortalama hanehalkı büyüklüğü Türkiye ortalamasının çok üstündedir.

Grafik 8: Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

	2011	2012	2013	2014	2015
Bitlis	6,1	6,1	5,8	5,5	5,23
Van	6,6	6,4	6,0	5,8	5,50
Hakkâri	7,2	7,4	6,8	6,6	6,36
Muş	6,5	6,6	6,2	6,0	5,68
Türkiye	3,8	3,7	3,6	3,6	3,6

Kaynak: www.tuik.gov.tr

30

4. GÜVENLİK VE ADALET

Toplumda olması gereken temel unsurlar arasında güvenlik ve adalet bulunmaktadır ve devlet bu unsurların oluşturulması ve korunmasından sorumludur. Bir ülkede yasalar yoluyla güvenlik ve adaletin temelleri atılmaktadır. Toplumumuzda kolluk güçleri güvenliği sağlamadan sorumluyken yargı sistemi yoluyla adaletin sağlanması mümkün olmaktadır. Bu sayede toplumsal barış ve düzenin sürdürülmesi sağlanmaktadır.

4.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

İldeki ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin işledikleri suçlara bakıldığında uyuşturucu madde imalat ve ticaretinin ilk sırada geldiği görülmektedir. Bunu, kaçakçılık ve hırsızlık takip etmektedir. Türkiye genelinde ise hırsızlık, yaralama, icra-iflas kanununa muhalefet gelmektedir. Suçları işleyenlerin büyük çoğunluğunu ise erkekler oluşturmaktadır. Tablo 14'te 2014 yılında işlenen suçun türüne göre Bitlis'te ve Türkiye'de ceza infaz kurumuna giren suçlu sayısı verilmiştir.

Tablo 32: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Suçlara Göre Dağılımı, 2013

	BİTLİS				Türkiye			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam	457	4	100	100	164 448	6 285	100	100
Öldürme	25	1	5,5	25	8703	184	5,3	2,9
Yaralama	91	-	19,9	-	24239	567	14,7	9,0
Cinsel Suçlar	7	-	1,5	-	5477	57	3,3	0,9
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	5	-	1,1	-	3290	96	2,0	1,5
Hakaret	10	-	2,2	-	3300	128	2,0	2,0
Hırsızlık	37	-	8,1	-	27965	1942	17,0	30,9
Yağma	5	-	1,1	-	7811	201	4,7	3,2
Dolandırıcılık	9	-	2,0	-	3420	211	2,1	3,4
Uyuşturucu Madde İmalatı ve Ticareti	37	1	8,1	25	11222	450	6,8	7,2
Uyuşturucu Madde Kullanma Satın Alma	1	-	0,2	-	2614	55	1,6	0,9

Sahtecilik	15	-	3,3	-	6858	279	4,2	4,4
Kötü Muamele	-	-	-	-	61	6	0,0	0,2
Zimmet	1	-	0,2	-	345	23	0,2	0,4
Rüşvet	1	-	0,2	-	158	4	0,1	0,1
Kaçakçılık	33	-	7,2	-	3031	38	1,8	0,6
Trafik Suçları	-	-	-	-	1737	7	1,1	0,1
Orman Suçları	2	-	0,4	-	458	14	0,3	0,2
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	22	-	4,8	-	4881	29	3,0	0,5
İcra İflas Kanununa Muhalefet	3	-	0,7	-	13450	571	8,2	9,1
Askeri Ceza Kanununa Muhalefet	1	-	0,2	-	244	-	0,1	-
Tehdit	5	-	1,1	-	6622	106	4,0	1,7
Mala Zarar Verme	5	-	1,1	-	2369	81	1,4	1,3
Görevi Yaptırmamak için Direnme	17	-	3,7	-	1654	41	1,0	0,7
Ailenin Korunması Tedbirine Aykırılık	6	-	1,3	-	4725	79	2,9	1,3
Diğer Suçlar	119	2	26,0	50	19814	1116	12,0	17,8

Kaynak: www.tuik.gov.tr

4.2. Sonuç

2014 yılında ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin nüfus içerisindeki oranına bakıldığında zaman Türkiye ve Bitlis için, yüzde 1'in çok altında olduğu görülmektedir. Bitlis'te ilk sırada gelen suç yaralamadır.. Suç tüm toplumlarda görülmektedir ve sosyal tabakalar, çıkarlar ve ekonomik çıkarlar ile ilgilidir ve kent yaşamında daha çok görülmektedir (Kartal, 2012).

Suçluların etkili bir şekilde cezalandırılması, toplumda suça neden olan etmenlerin belirlenmesi, bunları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılması ve suçluların rehabilite edilmesi ile suçların görülme sıklığı da azalacaktır. Suçun nedenleri tespit edildiğinde oluşturulacak politikalar da daha etkili olacaktır. Örneğin yoksulluğun hırsızlık olaylarında etkisi belirlenmiş ise o zaman yoksulluğu azaltıcı politikalar suçu da azaltacaktır.

Toplumun gelişmesinde anahtar role sahip olan eğitim ve hukuk düzeni bu bakımdan çok önemlidir. Hukuka saygılı bireylerin yetiştirilmesi çocuk ve gençlerin iyi bir eğitim alması ile mümkündür. Eğitimle beraber aile içindeki ilişkiler ve aile içerisinde öğrenilen değerler bireyleri etkilemektedir. Toplumsal değer ve normların kuşaklara aktarılması bu şekilde olmaktadır.

5. SOSYAL GÜVENLİK

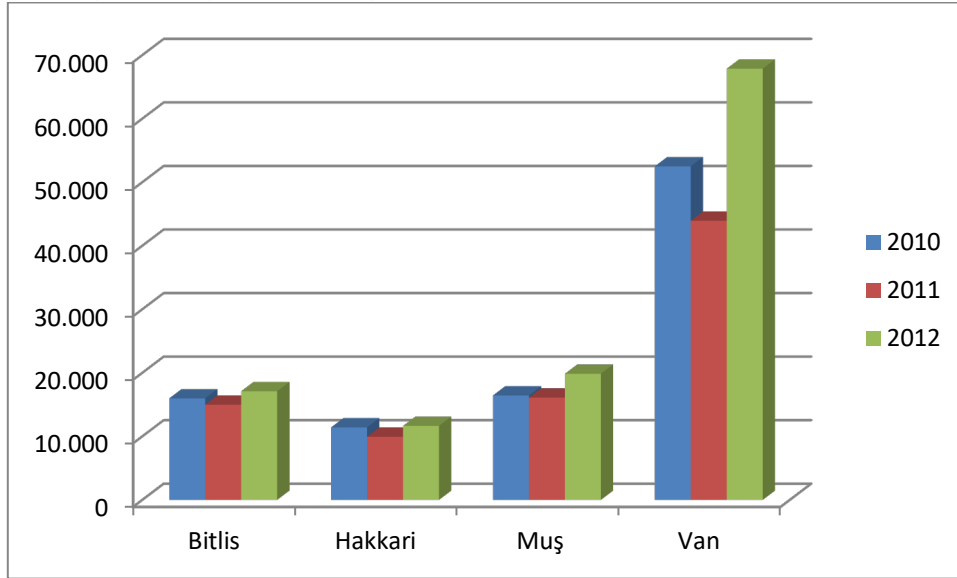
Sosyal güvenlik; gelirleri ne olursa olsun, kişilere belirli sosyal riskler (iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm, işsizlik) karşısında gelir ve sağlık güvencesi sağlama görevini yerine getiren uygulamalar topluluğudur. Bu çerçevede, sosyal güvenlik hem aktif çalışma dönemi, hem de sonrası için bir hayat garantisidir.

Tablo 33: 4/a Kapsamındaki Aktif ve Pasif Sigortalılar

Yıllar	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	TRB2	Türkiye
2010	15.985	11.421	16.445	52.502	96.353	10.468.388
2011	14.984	9.946	16.114	43.937	84.981	11.547.134
2012	17.110	11.652	19.853	67.871	116.486	12.527.337

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Tablo 34: TRB2 Bölgesi 4/a Sigortalılar Grafiği

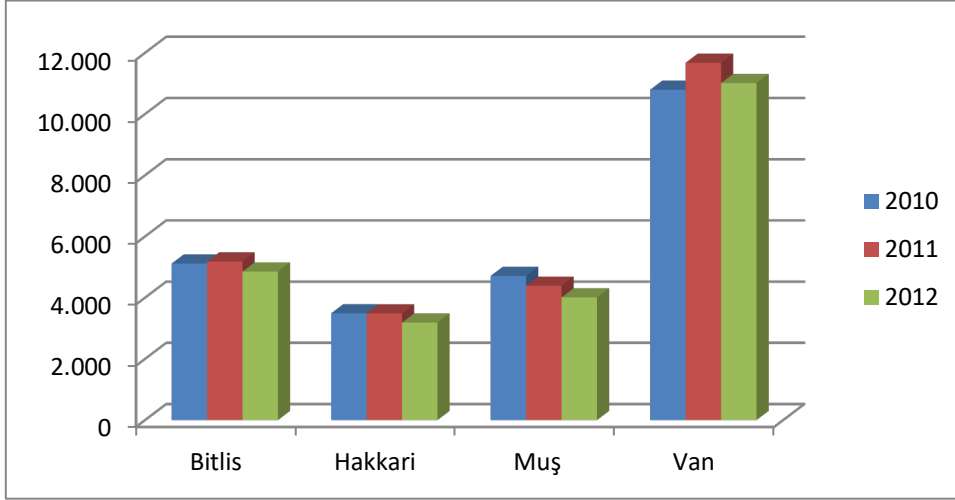
2012 yılında Bitlis ilinin % 5,07'si, TRB2 Bölgesi'ndeki toplam 2.082.470 kişinin % 5.59'luk kısmı, 4/a sigorta kapsamında yer almıştır.

Tablo 35: 4/b-Esnaf (Bağımsız Çalışanlar)

	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	TRB2	Türkiye
2010	5.115	3.489	4.711	10.794	24.109	2.236.727
2011	5.182	3.486	4.389	11.675	24.732	2.151.520
2012	4.855	3.186	4.010	11.013	23.064	2.106.062

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Tablo 36: TRB2 Bölgesi 4/b Sigortalılar (Esnaf)

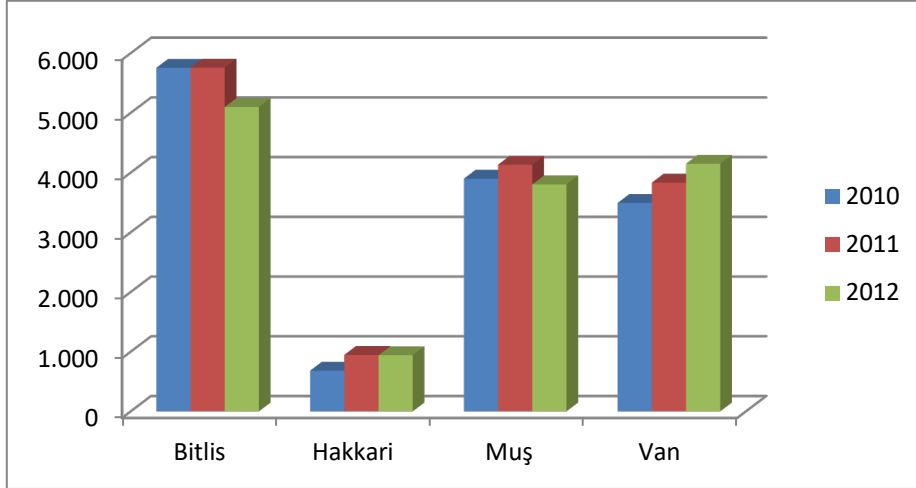
2012 yılı verilerine göre Bitlis ilinin % 1,43'ü, ve TRB2 Bölgesi'ndeki toplam 2.082.470 kişinin % 1,1'lik kısmı 4/b (esnaf) sigorta kapsamında yer almıştır.

Tablo 37: 4/b-Tarım (Bağımsız Çalışanlar)

	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	TRB2	Türkiye
2010	5.755	682	3.898	3.492	13.827	1.101.131
2011	5.758	946	4.133	3.832	14.669	1.121.777
2012	5.099	941	3.802	4.148	13.990	1.056.852

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Tablo 38: TRB2 Bölgesi 4/b Sigortalılar (Tarım)

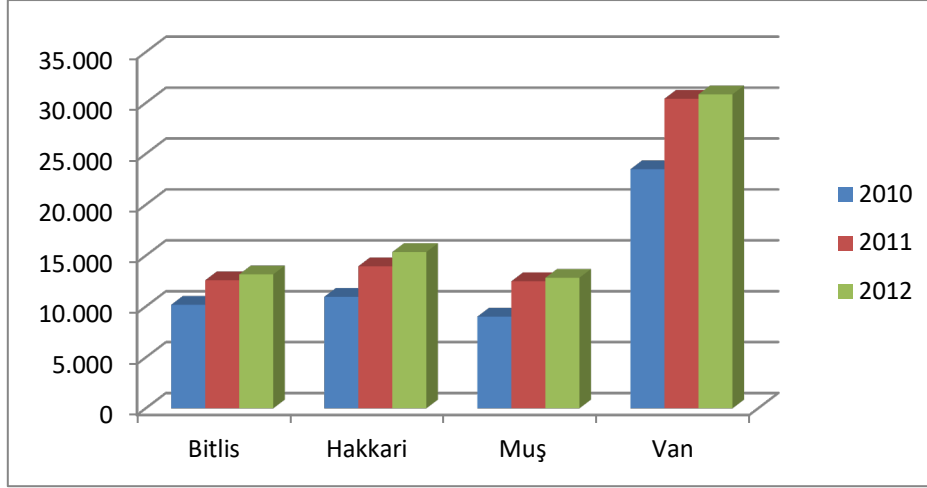
2012 yılı verilerine göre Bitlis ilinin % 1,51'i ve TRB2 Bölgesi'ndeki toplam 2.082.470 kişinin % 0,67'lik kısmı 4/b (tarım) sigorta kapsamında yer almıştır.

Tablo 39: 4/c Kapsamındaki Aktif İşçiler ve Emekliler

	Bitlis	Hakkari	Muş	Van	TRB2	Türkiye
2010	10.185	10.962	9.017	23.498	53.662	2.282.511
2011	12.589	13.964	12.493	30.424	69.470	2.554.200
2012	13.171	15.361	12.833	30.857	72.222	2.662.608

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Tablo 40: TRB2 Bölgesi 4/c Sigortalılar

2012 yılı verilerine göre Bitlis ilinin % 3,9'u ve TRB2 Bölgesi'ndeki toplam 2.082.470 kişinin % 3,46'lık kısmı 4/b (tarım) sigorta kapsamında yer almıştır.

Sosyal Güvenlik Sistemi Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri;

- Sosyal Güvenlikte Tutarlı Bir Devlet Politikası Oluşturulmalıdır
- Sistemin Finansman Açıkları Kapatılmalıdır
- Sosyal Güvenlikte Devlet Katkısı Sağlanarak Prim Oranları Düşürülmelidir
- Prim Tahsilatında Etkinlik Sağlanmalıdır
- Sosyal Güvenliğin Kapsamı Genişletilmeli ve Kayıtdışıyla Mücadele Edilmelidir
- Sosyal Güvenlik Kurumları Arasında Norm Birliği Sağlanmalıdır
- Sosyal Güvenlik Harcamalarına Ayrılan Pay Yükseltilmelidir
- Sosyal Güvenlik Kurumlarının Özerk Çalışması Sağlanmalıdır
- Emeklilik Yaşı İle Sigortalılık Ve Prim Ödeme Süresi Birlikte Değerlendirilmelidir
- Sosyal Güvenlik Kurumlarının Hizmet Kalitesi Artırılmalıdır
- Sosyal Sigorta Kurumlarının Topladıkları Fonların Kullanımında Etkinlik Sağlanmalıdır
- Sağlık Sistemi ve Mevzuatı Günümüz Koşullarına Uyarlanmalı Ve En Kısa Zamanda Genel Sağlık Sigortası Uygulamasına Geçilmelidir
- Sosyal Güvenlik Kurumları Arasında İşbirliği Sağlanmalıdır
- Sosyal Güvenlik Kurumları Tek Çatı Altında Birleşmelidir
- Bireysel Emeklilik Sistemi Teşvik Edilmelidir

6. GELİR DAĞILIMI VE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Gelir dağılımı bir ülkede üretim sonucu ortaya çıkan gelirin yine o ülke içerisindeki insanlara çeşitli dağılım araçlarıyla paylaşılması olarak tanımlanabilir. Bir ülke ya da bölgede gelir dağılımının iyi analiz edilmesi; sosyal ve ekonomik kararların alınması ve sermaye birikimi ve sosyal yapının iyileştirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

6.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

Bölgesel gelir dağılımı eşitsizliği farklı bölgelerde yaşayan fertlerin kendi bölgeleri içinde gelirden ne oranda pay aldıklarını göstermektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği bölgeden bölgeye; üretim faktörleri yapısı, sosyal ve kültürel alışkanlıkların iktisadi yapıya ne şekilde yansıdığına bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Tablo 1’de TÜİK’in 2006-2017 yıllarını kapsayan ve İBBS Düzey-1 seviyesindeki 12 bölgede yapmış olduğu Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Gini Katsayısı çalışmasının verileri yer almaktadır.

Tablo 41: Düzey 1 Bölgeleri itibarıyla Gelir Dağılımı, 2007 – 2014

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Değişim 2006/2014
Türkiye	0,403	0,387	0,386	0,394	0,380	0,383	0,382	0,382	0,379	-0,06
TR1 İstanbul	0,361	0,344	0,350	0,350	0,355	0,358	0,374	0,381	0,357	-0,01
TR2 Batı Marmara	0,359	0,335	0,336	0,370	0,371	0,378	0,380	0,359	0,370	0,03
TR3 Ege	0,412	0,372	0,382	0,384	0,387	0,400	0,391	0,382	0,373	-0,09
TR4 Doğu Marmara	0,390	0,380	0,332	0,364	0,328	0,323	0,342	0,329	0,351	-0,10
TR5 Batı Anadolu	0,399	0,368	0,396	0,388	0,358	0,364	0,357	0,388	0,393	-0,01
TR6 Akdeniz	0,402	0,413	0,373	0,387	0,388	0,395	0,396	0,394	0,392	-0,03
TR7 Orta Anadolu	0,359	0,340	0,344	0,400	0,369	0,363	0,361	0,343	0,365	0,02
TR8 Batı Karadeniz	0,367	0,366	0,375	0,382	0,345	0,333	0,337	0,329	0,339	-0,08
TR9 Doğu Karadeniz	0,393	0,359	0,371	0,373	0,328	0,337	0,332	0,328	0,333	-0,15
TRA Kuzeydoğu Anadolu	0,364	0,395	0,434	0,388	0,372	0,373	0,370	0,385	0,394	0,08
TRB Ortadoğu Anadolu	0,380	0,374	0,369	0,385	0,384	0,383	0,356	0,350	0,367	-0,03
TRC Güneydoğu Anadolu	0,381	0,355	0,393	0,401	0,382	0,378	0,348	0,362	0,361	-0,05

Kaynak: www.tuik.gov.tr

2006’dan 2014 yılına kadar Türkiye genelinde gelir eşitsizliğinin yaklaşık olarak % 6 oranında azaldığı görülmektedir. Ancak gelir eşitsizliği 2009 yılına kadar düzenli olarak düşme eğilimindeyken 2008 küresel krizin etkisiyle bu trendini değiştirdiğini görmekteyiz. 2006-2014 süresi bütün olarak dikkate

alındığında, 12 bölgenin 4'ünde (Batı Marmara, Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu) Gini katsayısının yükseldiği yani gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. -0,03 lük bir değişimle Bitlis, Muş, Van ve Hakkâri illerinin de içinde olduğu Ortadoğu Anadolu Bölgesinde ve yukarıda sayılan bölgeler dışında kalan bölgelerde gelir eşitsizliğinin azaldığı gözlemlenebilmektedir. Gelir eşitsizliğinin en çok iyileştiği bölge Doğu Karadeniz (-0,15) ve en çok bozulduğu bölge ise Kuzeydoğu Anadolu (0,08) olarak karşımıza çıkmaktadır. 2014 yılı verileri baz alınarak karşılaştırma yapıldığında Bitlis, Muş, Van ve Hakkari illerinin içinde yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi ile İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Türkiye ortalamasının altında kalmaktadırlar.

Tablo 42: Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre P80/P20 Oranı

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Değişim 2006/2014
Türkiye - Turkey	8,1	7,1	7,1	7,4	6,9	7,0	6,9	6,8	6,9	-0,15
TR1 İstanbul	6,0	5,3	5,7	5,7	5,8	5,9	6,2	6,4	5,9	-0,03
TR2 Batı Marmara	6,7	5,6	5,7	6,7	6,8	6,8	7,3	6,3	6,9	0,04
TR3 Ege	8,4	6,7	7,0	7,0	7,0	7,5	7,4	6,8	6,7	-0,21
TR4 Doğu Marmara	6,9	6,3	5,3	6,1	5,2	5,0	5,4	5,2	5,8	-0,16
TR5 Batı Anadolu	7,5	6,3	7,3	7,1	6,2	6,5	6,2	7,1	7,3	-0,03
TR6 Akdeniz	8,1	8,0	6,3	6,8	6,8	7,1	7,1	7,2	7,6	-0,07
TR7 Orta Anadolu	6,1	5,7	5,8	7,3	6,3	6,4	6,5	5,9	6,5	0,06
TR8 Batı Karadeniz	7,3	6,3	6,4	7,0	5,9	5,5	5,8	5,3	5,7	-0,23
TR9 Doğu Karadeniz	7,6	6,0	6,5	6,6	5,3	5,5	5,6	5,4	5,8	-0,24
TRA Kuzeydoğu Anadolu	6,7	7,8	8,8	7,4	6,9	6,5	6,5	6,8	7,1	0,06
TRB Ortadoğu Anadolu	7,0	6,4	6,2	6,8	7,0	7,0	6,2	6,0	6,4	-0,08
TRC Güneydoğu Anadolu	7,0	5,7	7,2	7,6	7,0	6,9	6,0	6,3	6,1	-0,12

Kaynak: www.tuik.gov.tr

P80/P20 oranı en yüksek gelirli yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın, en düşük gelirli yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı paya oranını gösterir. En düşük gelir grubu ile en yüksek gelir grubu arasındaki gelir farkının boyutunu gösteren bu oranın artması gelir dağılımının bozulduğunu, azalması ise gelir dağılımının iyileştiğini göstermektedir.

2006-2014 yılları bir bütün olarak incelendiğinde Bitlis ilinin de dahil olduğu Ortadoğu Anadolu Bölgesi, İstanbul, Ege Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde değişim yüzdesinin azaldığını yani en yüksek

gelirli ile en düşük gelirli arasındaki farkın kapandığını görmekteyiz. Bu süre zarfında iki grup arasındaki gelir farkının en fazla kapandığı bölge %24 ile Doğu Karadeniz olurken 2. ise %23 ile Batı Karadeniz Bölgesi olmuştur. İki grup arasındaki farkın en çok açıldığı bölge ise Orta Anadolu olmuştur.

7. KONUT

İnsanların yaşadığı konutların niteliği yaşam koşulları ve refahları açısından büyük öneme sahiptir. Tüm insanların iyi koşullarda barınabilmeleri, en temel haklar arasında bulunmaktadır. Konutların büyüklüğü, oda sayısı, yaşı, ısıtma türleri de konutların niteliğini etkileyen önemli faktörler arasındadır.

7.1 Mevcut Durum ve Eğilimler

7.1.1 Konut Mülkiyet Durumu

İldeki konut mülkiyet durumu nüfusun önemli bir bölümünün ev sahibi durumunda olduğu, kiracıların ise yaklaşık yüzde 16,5'lik bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 43: : Konut Mülkiyet Durumu

İl	Mülkiyet durumu %			
	Ev sahibi	Kiracı	Lojmanda oturan	Ev sahibi değil ama kira ödemiyor
Bitlis	75,1	16,5	4,0	4,3
Türkiye	67,3	23,8	1,5	7,3

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.1.2 Konut Niteliği

2011 yılında gerçekleşen Van depreminden sonra bölgede ve ülkede yapı denetimleri oldukça sıkılaştı ve daha sağlam binalar yapılmaya başlandı. Fakat TÜİK konut araştırmalarını 10 yılda bir yapmakta olduğu için aşağıdaki verilerde hata payı oranları muhtemelen azımsanmayacak kadar yüksektir.

7.1.2.1 Konut Yaşı

İlde oturlan konutların inşa yıllarına bakıldığında 25 yıldan daha önce yapılmış binaların oranının yüzde civarı olduğu görülmektedir ve bu da ildeki binaların eski binalar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran Türkiye ortalamalarına yakındır.

Tablo 22'den de anlaşılacağı üzere halkın büyük bir çoğunluğu 15 yaşından büyük olan konutlarda ikamet etmektedir.

Tablo 44: Hane halklarının bina inşa yılına göre dağılımları (%)

İl	Bina inşa yılına göre ikamet (%)						
	1960 ve Öncesi	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001 ve sonrası	Bilinmeyen
Bitlis	3,9	5,3	10,0	17,2	24,6	29,3	9,7
Türkiye	4,2	5,9	13,4	18,9	24,6	21,8	11,3

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.1.2.2 Isınma Biçimi

İldeki konutların çok büyük bir bölümünde soba ana ısınma kaynağı olarak kullanılmaktadır. Kaloriferli konutların oranı ise yüzde 17'de kalmaktadır. Bu ortalamalar ile Bitlis'te Türkiye genelinden daha az kaloriferli konut olduğu görülmektedir.

Tablo 45: Isıtma Sistemi

İl	Konuttaki ısıtma sistemi (%)				
	Soba (Doğalgaz sobası dahil)	Kat kaloriferi	Kalorifer (Merkezi)	Klima, elektrikli ısıtıcı ve diğer sistemler	Yok
Bitlis	82,1	0,8	17,0	0,1	0,0
Türkiye	57,1	25,6	11,4	5,9	0,1

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması

7.2. Sonuç

Konut, insanların yaşam koşullarını ve sağlıklarını etkileyen önemli bir konudur. İldeki konut mülkiyet durumu nüfusun önemli bir bölümünün ev sahibi durumunda olduğu, kiracıların ise yaklaşık yüzde 16.5'lik bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Kendi evinin sahibi olunması gelir seviyesinin düşük olduğu gruplar için büyük önem taşımaktadır. İlçelerde ve kırsal alanlarda konut mülkiyeti bu şekilde yüksek olurken, il merkezine ve Tatvan'a göçle yeni gelen gruplar kiracı olabilmektedir. Diğer taraftan, ildeki konutların çok büyük bir bölümünde soba ana ısınma kaynağı olarak kullanılmaktadır. Kaloriferli konutların oranı ise yüzde 17,8'te kalmaktadır. Bu ısınma biçimi ise yine hem güvenlik hem de sağlık bakımından zorluklar çıkartabilmektedir. Bu nedenlerle ildeki konutların niteliğinin artırılması önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- 1- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007-1). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sosyal Güvenlik, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: DPT
- 2- Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015
- 3- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- 4- Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016
- 5- İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2016
- 6- YYÜ, 2016

İNTERNET KAYNAKLARI

- 1- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı www.sydv.org
- 2- Sivil Toplum Kuruluşlarının İhtiyaçlarının Araştırılması Ve Geliştirilmesi Projesi Sonuç Raporu <http://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/STKLARIN%20%C4%B0HT%C4%B0YA%C3%87LARININ%20ARA%C5%9ETIRILMASI.pdf>
- 3- TÜİK. (2015). www.tuik.gov.tr
- 4- SGK www.sgk.gov.tr
- 5- Vakıflar Genel Müdürlüğü www.vgm.gov.tr
- 6- Dernekler Dairesi Başkanlığı www.dernekler.gov.tr

8. YOKSULLUK

40

Yapılan çok sayıda çalışmada gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk konuları birlikte işlenmiştir. Yoksulluk karmaşık yapısı nedeniyle tanımlaması zor bir kavram olsa da genel olarak toplumdaki yaşam standartlarının belli bir derece altında olma durumudur. Bölgeden bölgeye ve zaman içinde değişiklikler gösterir. Örneğin 19. yüzyılın sonlarında İngiltere’de yapılan ve gelir ile tüketim harcamalarını esas alan çalışmalarda yoksulluk, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde kaynağa sahip olamaması durumu olarak tanımlanmıştır. Yukarıdaki tanımda olduğu gibi ilk dönemlerde yoksulluk tanımı parasal ölçütler, gelir ve tüketim harcamaları göz önüne alınarak yapılmıştır. Diğer taraftan da Dünya Bankasının 1999 yılında yayımladığı raporunda da kapsamlı bir yoksulluk tanımı yoksulların bakış açılarıyla yapılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda gelir yoksulluğu ve gıda güvencesizliğiyle birlikte güçsüzlük, sosyal dışlanma ve temel hizmetlere yetersiz erişim yoksulluğu tanımlayan en önemli faktörler olarak ortaya çıkmıştır. (Doğan, 2014: 6-7)

8.1.Mevcut Durum ve Eğilimler

Tabloda Türkiye için hesaplanan yoksulluk sınırına göre Düzey 1 bölgelerinde gelire dayalı yoksulluk sayıları ve oranları verilmektedir. Tabloya göre, 2014 yılında, Türkiye’de yoksulların çoğu (yüzde 27,7’i) Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşamaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ni; % 17,2 ile Akdeniz bölgesi ve % 11 ile de Bitlis ilinin yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir. Yoksul oranının en düşük olduğu bölgeler ise %2 ile Doğu Karadeniz ve akabinde %2,6 ile Batı Marmara bölgeleridir.

Tablo 46: Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırına Göre Bölgesel Yoksul Sayıları Ve Yoksulların Oranı

	2010		2011		2012		2013		2014	
Yoksulluk Sınırı (TL)	3714		4069		4515		5007		5554	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
TR1 İstanbul	994	5,9	759	4,6	838	5,0	863	5,2	1 053	6,4
TR2 Batı Marmara	552	3,3	538	3,2	529	3,2	441	2,6	434	2,6
TR3 Ege	1 412	8,3	1 302	7,9	1 162	6,9	1 194	7,1	1 310	7,9
TR4 Doğu Marmara	969	5,7	799	4,8	859	5,1	718	4,3	691	4,2
TR5 Batı Anadolu	1 032	6,1	974	5,9	853	5,1	817	4,9	813	4,9
TR6 Akdeniz	1 936	11,4	2 254	13,6	2 638	15,8	2 717	16,3	2 841	17,2
TR7 Orta Anadolu	917	5,4	887	5,4	826	4,9	947	5,7	784	4,8
TR8 Batı Karadeniz	1 049	6,2	935	5,6	857	5,1	935	5,6	924	5,6
TR9 Doğu Karadeniz	557	3,3	505	3,0	451	2,7	392	2,3	330	2,0
TRA Kuzeydoğu Anadolu	963	5,7	930	5,6	1 036	6,2	995	6,0	935	5,7
TRB Ortadoğu	1 904	11,2	2 043	12,3	1 931	11,5	1 911	11,4	1 823	11,0

Anadolu										
TRC Güneydoğu Anadolu	4 679	27,6	4 643	28,0	4 763	28,4	4 775	28,6	4 564	41 27,7
Türkiye	16 963	100	16 569	100	16 741	100	16 706	100	16 501	100

Kaynak: www.tuik.gov.tr (Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2014)

**Veriler medyan gelirin % 60'na göre Satınalma Gücü Paritesi (SGP) kullanılmadan hesaplanmıştır.*

KAYNAKLAR

Doğan, E. (2014). *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi*, Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi

Türkiye İstatistik Kurumu, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2014

9. SOSYAL YARDIMLAR

Mağdurlara veya bakıma muhtaç olan ailelere ya da kişilere yapılan yardımlara sosyal yardım adı verilmektedir. Sosyal yardımların yapılması sosyal devlet anlayışının en önemli göstergesidir. Yani bir devlet sosyal devlet olarak nitelendiriliyorsa bazı yardımları yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle sosyal yardımlar bütçenin ön gördüğü şartlar altında sıklıkla yapılmaktadır.

Sosyal yardımlar genellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafında yürütülmektedir. Sosyal yardımlar başvurular ölçüsünde şekillenirken, belli şartlar altında ihtiyacı olanları devlet belirlemektedir. Devletin belirlediği kriterlerde olan kişilere sosyal yardımlar yapılmaktadır. Sosyal yardımlar muhtaç olan ailelerden, engellilere, şehit ailelerine kadar birçok alanı kaplamaktadır. Genellikle nakdi yardımlar yapılmasına rağmen kimi zamanda da eşya ve gıda yardımı yapılmaktadır.

Sosyal yardımlar verilirken özellikle belli şartlar aranmaktadır. Sosyal yardım verilirken mağduriyet en önemli kıstaslar arasındadır. Genellikle aile odaklı bakış açısı esas alınarak yardımlar yapılmaktadır. Mağdur olan kadını, erkeği, çocuğu, yaşlıyı ve engelliye yönelik birçok sosyal yardım yapılmaktadır. Sosyal yardımlar aynı zamanda da şehit ve gazi ailelerini de kapsamaktadır. Bu durumu çoğu zaman devlet belirleyerek gereken yardımı yapmaktadır.

9.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Devlet anlayışı kapsamında Anayasanın "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir." hükmü gereğince yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu’nun amacı kapsamında yoksullukla mücadele edilmesi, kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını sağla-mak, temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun nüfusun en yoksul diliminde yer

alan vatandaşlarımıza doğruluk, eşitlik ve objektiflik kriterlerine bağlı kalarak sosyal yardımlarla desteklemektir.

Bu kapsamda; yardım talebi ile ilgili müracaatların ikamet kaydının bulunduğu İlçe Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yapılması gerekmektedir. Ayrıca Genel Sağlık Sigortası tespitinin yapılması eşi vefat etmiş dul kadınlara maaş bağlanması, 2022 engelli ve yaşlı aylığı bağlanması gibi çalışmalar İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılmakta olup yine bu hususlardaki müracaatlar da aynı vakıflara yapılabilmektedir.

Başvuruya müteakiben yapılacak inceleme sonucunda yardım alma konusunda uygun şartları taşıdığı tespit edilenlerin hanelerinde yapılan inceleme raporu doğrultusunda İlçe Kaymakamı Başkanlığında toplanan Vakıf Mütevelli Heyetince, mevcut talepler mevzuat çerçevesinde değerlendirilerek verilecek kararla aynı, nakdi, gıda, eğitim, sağlık, afet ve diğer yardımlardan faydalandırılmaları sağlanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın gelir kaynakları aşağıdaki gibidir:

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılan miktar,
- Her nevi fitre-zekat-kurban derileri ve bağışsık yardımları,
- İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirler,
- Diğer gelirler.

Yeşilkart Uygulaması: Yeşilkart sistemi, 1992 yılında başlayan bir sistemdir. Hiçbir sosyal sigorta sistemine dâhil olmayan ve asgari ücretin üçte birinden daha az geliri olanlara sağlık hizmeti vermek amacıyla başlatılmıştır. 1998 yılında sokak çocuklarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşilkart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun'un birinci maddesine göre, "yeşilkart programı", Genel Sağlık Sigortası (GSS) sistemi devreye girinceye kadar "geçici" bir hizmet olarak sunulmuştur.

Türkiye'de Yeşil karta başvuru şartları nelerdir?

1- Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmamak.(Bağkur yada Sgk)

2- Aylık geliri veya aile içindeki gelir payı 1475 Sayılı İş Kanununa göre belirlenen asgari ücretin net tutarının 1/3'ünden az olan vatandaşlar.

3- 2022 sayılı yasa ile sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanması öngörülen vatandaşlar.

9.2. Öncelikli Sorunlar

- Vakıftan yardım alan kişilerin sayısının gün geçtikçe artması. Kişilerin yapılan yardımları sürekli olarak algılaması ve buna bağlı olarak yardım alma güveni ile para kazanmak için çalışmaya karşı isteksizleşmeleri,
- Yardıma başvuran kişilerin yardım alabilmek için gerçek olmayan beyanlarda bulunmaları ve kendilerini olduklarından daha da yoksul göstermeye çalışmaları,
- Sosyal yardım inceleme görevlilerinin bazen sahada çalışırken yardım talebinde bulunan kişilerin yardım almayacakları durumunda sözlü tehditlerle karşılaşmaları,
- Kurumlar arası ortak bir veri tabanının olmaması yapılacak yardımların bir kısmının atıl kalmasına neden olmaktadır.

9.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar

Bireylerin sosyal yardıma başvuru gerekçeleri arasında işsiz ve eğitimsiz olmalarının çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyiyle yoksulluk riski arasındaki ilişki TUIK verilerinde ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda muhtaç ailelerin çocuklarının eğitimlerini tamamlayabilmeleri için sosyal yardımlardan ayrılan payın arttırılması hususu önemli hale gelmektedir.

İşgücü piyasasında iş bulmakta zorlanan niteliksiz bireylerin de meslek edindirilmeleri ve iş sahibi olmaları için yerel düzeyde İŞKUR'a önemli görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki gelişmiş ülkelerin gelişmişlik göstergeleri eğitim seviyelerinin bir sonucudur. Öncelikle yardıma en çok muhtaç olanlardan başlamak üzere, birey ve ihtiyaç temelli hizmet sunulmalı, geniş toplum kesimlerini kapsayan standart yardım programlarından kaçınılmalıdır. İhtiyaç duyulan alanlarda, hizmet ve yardımın bir kurum bünyesi içerisinde yapılmasının zorunlu olduğu durumlar göz önüne alınarak, değişik ihtiyaç ve yaş gruplarına bir arada hizmet sunabilecek çok amaçlı merkezlerin ve/veya tesislerin kurulmasına öncelik verilmelidir.

Kurumlar arası bilgi paylaşımının sağlanması ve ortak bir veri tabanı oluşturulması kaynak israfına ve mükerrer ödemelere engel olacaktır. STK'larla işbirliği daha çok yapılmalıdır.

10. SİVİL TOPLUM VE SOSYAL HAREKETLER

İnsan haklarına saygı, çoğulcu demokrasi, iyi yönetim gibi çağımızın önemli değerlerinin hayata geçirilebilmesi için sivil toplum çok önemli bir yere sahiptir. Genel anlamıyla sivil toplum örgütleri *devlet-dışı ve kar amacı gütmeyen, toplumun yararı nihai hedefiyle gönüllü olarak faaliyetler yürüten kuruluşları* ifade etmektedir. Devlet, aile ve özel sektörün dışında ortak hedefler ve değerler çerçevesinde beraber hareket etme amacıyla bir araya gelen insanlar çeşitli örgütler kurarak sivil toplumu oluşturmaktadır.

10.1 Mevcut Durum ve Eğilimler

10.1.1 Vakıf Sayısı

Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulur ve faaliyet gösterirler. Özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir. İktisadi anlamda vakıf; kişisel çalışma ve gayretle elde edilen imkânların ve mal varlığının gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukuki bir sistemdir (www.vgm.gov.tr).

Tablo 47: Vakıf Sayıları, 2016

	Yeni Vakıf Sayısı	Mülhak Vakıf Sayısı
Bitlis	12	0
Türkiye	5.014	268

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016

Bitlis'te 2016 yılı başı itibarıyla 22 yeni vakıf bulunurken, mülhak vakıf, cemaat vakfı ve yurt dışında kurulan ve Türkiye'de temsilciliği olan vakıf bulunmamaktadır.

10.1.2 Vakıfların Türleri ve Hedef Kitleleri

Yeni vakıfların ildeki dağılımına bakıldığında zaman ilk sırada her ilçede bulunan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları gelmektedir. İkinci olarak ise eğitim vakıfları ilde faaliyet göstermektedir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının hedef kitlelerini yoksullar oluştururken, eğitim vakıfları daha geniş bir kitleye yönelik faaliyetleri yerine getirmektedir ve gençler ile toplumun eğitime erişimlerinin artırılması için çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

10.1.3 Dernek Sayısı ve Dernekleşme Düzeyi

Türkiye'de sivil toplum örgütleri içerisinde dernekler önemli bir yere sahiptir. Uluslararası sözleşmelere uygun olarak Anayasa'nın 33. Maddesi'nde "*herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir*" ifadesi yer almaktadır. Dernekler sivil toplum örgütleri içerisinde en büyük paya sahiptir.

Tablo 48: Faal Dernek Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı, 2016

	Bitlis	Hakkâri	Muş	Van	Türkiye
2007	191	97	121	418	76.883
2008	216	127	129	465	79.341
2009	258	147	146	551	82.620
2010	302	164	177	646	85.789
2011	340	171	217	670	88.911
2012	377	176	258	687	92.910
2013	432	198	296	738	97.862
2014	479	192	313	821	103.921
2015	531	188	364	864	107.874
2016	532	190	366	852	109.809

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 109.809 dernek bulunurken, Bitlis’te bu sayı 535’dir. Aşağıdaki tablodan derneklerin ilçelere göre dağılımı, şube ve federasyon sayıları görülebilir. Tablodan da anlaşılacağı üzere derneklerin yarısından fazlası Merkez ilçe ve Tatvan’da bulunmaktadır.

Tablo 49: Bitlis İli İlçelere Göre Dernek Sayıları

	DERNEK	ŞUBE	FEDERASYON	TOPLAM
BİTLİS MERKEZ	174	14	1	189
TATVAN	135	7	1	143
AHLAT	54	2	0	57
HİZAN	36	2	0	38
MUTKİ	24	0	0	24
ADİLCEVAZ	28	1	0	29
GÜROYMAK	53	2	0	55
TOPLAM	505	28	2	535

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

Aşağıdaki tabloda Bitlis’te kurulan ve fesholan dernek sayılarının yıllara göre değişimi verilmiştir. Fesholan dernek sayısı dalgalı ve düşük iken kurulan dernek sayısında ciddi bir yükselme söz konusudur. Bu da halkın örgütlenme bilincinde iyileşme olduğunu göstermektedir.

Tablo 50: Bitlis İli İlçelere Göre Dernek Sayıları

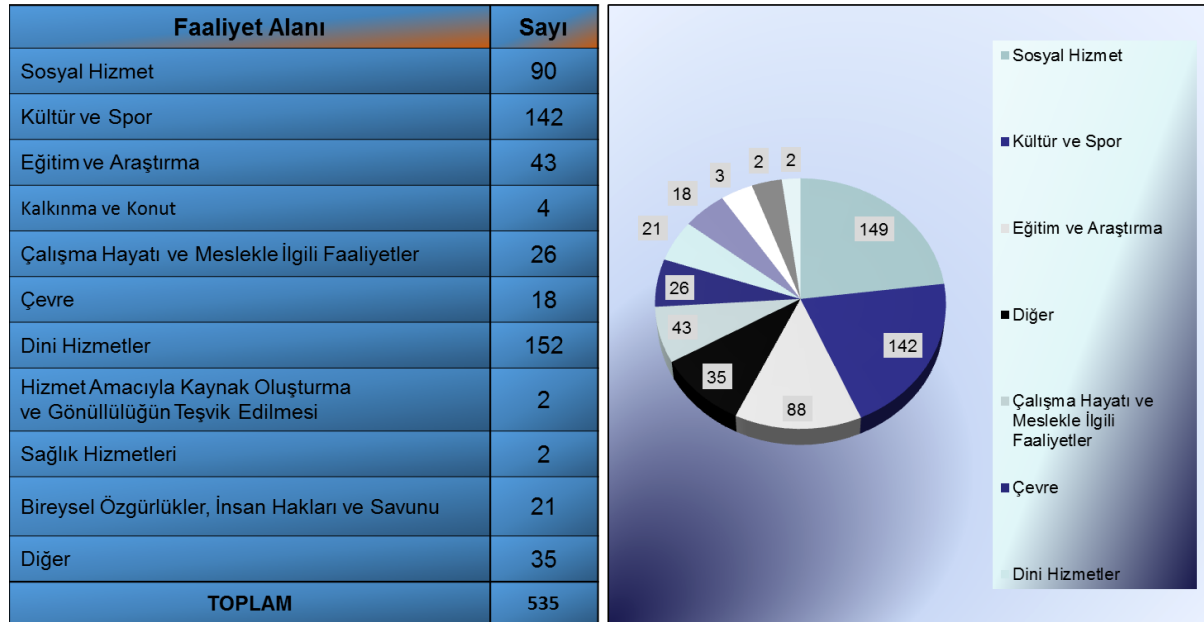
YIL	YIL İÇİNDE KURULAN	YIL İÇİNDE FESHOLAN	YIL SONU DERNEK SAYISI
2004	13	40	91
2005	13	18	104
2006	21	5	125
2007	25	7	150
2008	21	7	171
2009	35	9	206
2010	51	21	257
2011	44	16	301
2012	42	13	343
2013	68	21	415
2014	64	18	479
2015	77	23	535

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

10.1.4 Derneklerin Türleri ve Hedef Kitleleri

Derneklerin hizmet ettikleri amaçlar çeşitlilik göstermektedir. İçişleri Bakanlığı da derneklerin tüzüklerinde sundukları amaçlarına göre dernekleri sınıflandırmaktadır.

Tablo 51: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı, 2015

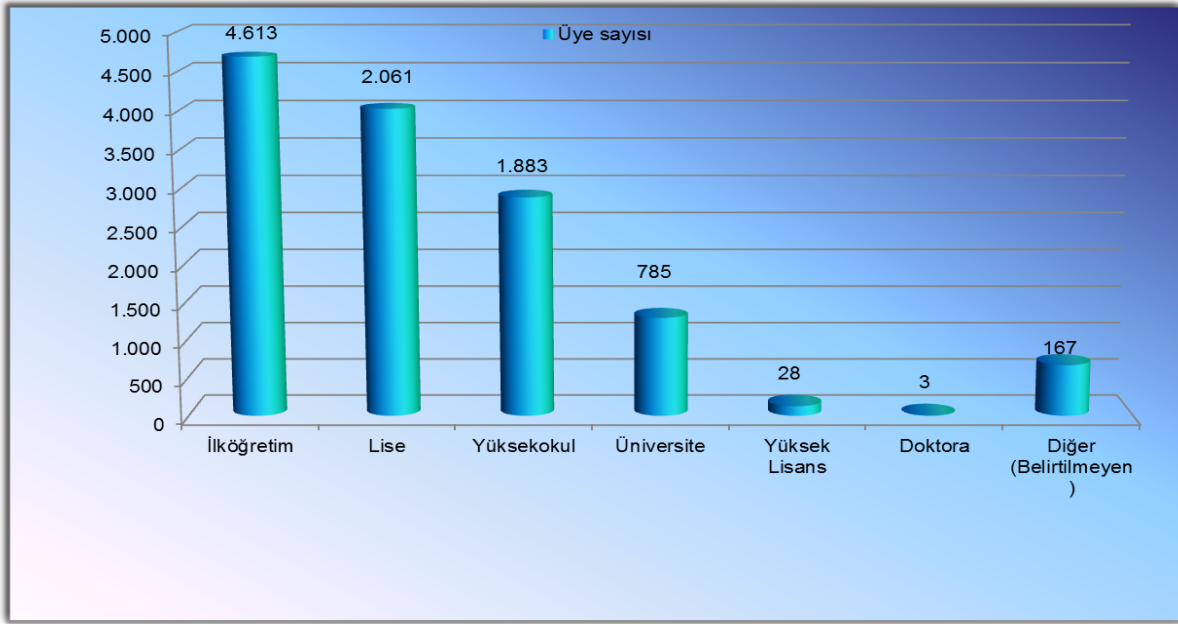

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

İlde faaliyet gösteren dernekler arasında mesleki ve dayanışma dernekleri, Spor ve spor ile ilgili dernekler, dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren derneklerin ilk sıraları aldığı görülmektedir.

Derneklerin üye sayıları eğitim düzeylerine göre aşağıda sınıflandırılmıştır. Bu verilere göre üyeler ağırlıklı olarak yüksekokul ve daha aşağı eğitim düzeyindedirler. Ayrıca üyeler cinsiyetlerine göre ayrıştırıldığında kadın üye sayısının 544 olduğu ve erkek üye sayısından (8993) oldukça düşük (544) olduğu bilinmektedir. Bunda kadınların sosyo-ekonomik yaşama yeterince entegre olamamalarının etkisi büyüktür.

Tablo 52: Derneklerin Üyelerinin Eğitim Durumu

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

Derneklerin ilçelere ve konularına göre dağılımı aşağıda görülmektedir. Buna göre derneklerin çoğunlukla Bitlis Merkez ve Tatvan İlçesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 53: Derneklerin İlçelere Göre Dağılımı

DERNEKLERİN DAĞILIM LİSTESİ								
DERNEĞİN ADI	MERKEZ	TATVAN	AHLAT	ADILCEVAZ	GÜROYMA	HIZAN	MUTKI	TOPLAM
KAMU YARARI DER.	4	2	1	1	1	1	0	10
SOSYAL DER.	43	20	8	3	8	6	0	88
GENÇLİK KULÜBÜ DER.	53	19	6	5	5	4	4	96
CAMİ DER.	47	41	23	9	10	11	8	149
KÜLTÜR TURİZM DER.	19	8	6	3	4	4	2	46
ENGELLİLER DER.	2	2	1	1	2	0	0	8
KADIN HAKLARI DER.	9	4	2	2	1	3	0	21
SAĞLIK VE HASTALIK DER.	0	0	1	0	1	0	0	2
ÇEVRE KORUMA DER.	7	4	1	1	4	0	1	18
GÜZEL SANATLAR DER.	3	5	1	0	0	0	0	9
İŞ ADAMLARI DER.	2	4	0	0	0	0	0	6
TARİHİ ESERLERİ KOR. DER.	3	1	1	2	0	0	0	7
EĞİTİM DER.	10	9	6	4	8	3	3	43
MESLEK DER.	13	7	2	2	1	1	0	26
TOPLAM	189	143	56	29	55	38	24	535

Kaynak: www.dernekler.gov.tr

10.2. Öncelikli Sorunlar

- Sivil toplum örgütleri faaliyetlerinin çeşitliliğinin az olması, politika yönlendirme süreçlerinde etkilerinin az olması
- İnsan kaynaklarının ve üyelerin yetersiz kalması
- Maddi kaynakların yetersiz olması
- Mevzuat konusunda bilgi eksikliği olması
- Üye alımı politikalarının geliştirilememesi
- Örgütlerin stratejik planlarının olmaması
- Kurumsal değil kişisel yönetim ile sürdürülebilirliğin sağlanamaması, kişiye bağlı kalınması
- Tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması
- Toplumda sivil toplum faaliyetlerine karşı duyarsızlık olması
- Belli alanlardaki (engelli, kadın vs.) derneklere sadece o topluluğun üyelerinin katılması
- Örgüt çalışmalarının yönetim ve üyelerin yoğunluklarına göre aksaması ve faaliyetlerde süreklilik sağlanamaması
- Özellikle nitelikli insan kaynağı gerektiren proje yazımı ve yürütülmesi gibi faaliyetlerin yapılamaması
- Üye aidatlarının düzenli ödenmemesi
- Bağış yapma oranının düşük olması

- Yerel sermayenin sosyal sorumluluk projelerine destek vermemesi
- Fon kaynakları konusunda bilgi eksikliği
- STK'lar arası iletişim eksikliği
- Üniversitelerin STK'larla iletişiminin yetersiz olması
- Dernekler mevzuatının kısıtlayıcılığı, prosedürlerin fazla olması ve idari para cezalarının caydırıcı olması

10.3. Çözüm İçin Temel Araçlar Ve Fırsatlar

- STK'ların başında deneyimli kişilerin olması ve özverili çalışan çekirdek ekiplerin olması insan kaynakları açığının giderilmesi için önemlidir.
- STGM, Kalkınma Ajansı gibi kapasite geliştirmeye destek veren kurumların olması kurumsal kapasite geliştirme açısından önem taşımaktadır.
- Toplumda sivil toplum bilincinin geliştirilmesi için ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik sivil toplumu tanıtıcı ve gönüllülüğe özendirici programların düzenlenmesi, üniversite gençleri ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirecek tanıtım etkinliklerinin yapılması, katılımcılığın artırılması, bağış ve yardımların yapılmasının özendirilmesi için toplumun tüm kesimlerine yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmesi; engelli, kadın örgütleri gibi belli bir grubun iyileşmesini hedefleyen örgütlere tüm kesimlerden katılımın özendirilmesi gerekmektedir.
- Yönetimin Etkinleştirilmesi ve İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi için belirlenmiş olan mevzuat, yönetişim, savunuculuk, lobicilik, kampanya yönetimi, gönüllü yönetimi gibi alanlarda eğitimler düzenlenmesi; sivil toplum örgütlerinde faaliyet raporu, çalışma programı ve stratejik plan hazırlanmasının ve doküman arşivi oluşturulmasının teşvik edilmesi yararlı olacaktır.
- Gönüllülerle İşbirliğinin Geliştirilmesi için örgütlerde gönüllü politikalarının oluşturulması, Gönüllü ağlarının oluşturulması, Üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde STK çalışan ve gönüllülerine yönelik bir eğitim paketi hazırlanması önemlidir.
- Örgütlerin Mali Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Çeşitlendirilmesi için fon kaynakları konusunda bilginin artırılması, Örgütler arasında işbirliklerinin teşvik edilmesi, Gençlerin ve üniversite öğrencilerinin gönüllü olarak yeni gelir kaynaklarının kullanımı için örgütlere destek olması, Valilik ve Kalkınma Ajanslarında proje yazımında destek olacak birimlerin olması ve proje döngüsü yönetimi eğitimlerinin alınması gibi önlemler yararlı olacaktır.

10.4. Sonuç

50

Bitlis ilinde aktif sivil toplum örgütleri içerisinde dernekler önemli bir yere sahiptir. Çocuk, genç, kadın, engelli, çevre, eğitim gibi alanlarda çalışan örgütlerin arasında ise faal olarak çalışanların genel olarak az olduğu, daha çok yardımlaşma örgütlerinin etkin olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenlerle, sivil toplum örgütlerinin gelir kaynaklarını geliştirecek yenilikçi yöntemler izlemeleri gerekmektedir. Son dönemde sivil toplum örgütleri için önemli fırsatlar sunan fon destekli çalışmalar da artmaktadır. Bu kaynaklardan yararlanılması ile faaliyetler geliştirilebilecektir.

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı desteğiyle 2013 yılında hazırlanan ve TRB2 bölgesini kapsayan “Sivil Toplum Kuruluşlarının Araştırılması ve Geliştirilmesi Projesi Sonuç Raporu”na göre bu araştırmaya katılan derneklerin birçoğunun bulunduğu illerin, eğitim, sosyal alan, sanayi ve ticaret konusunda zayıf olmaları, derneklerin zayıf üye profilleri, doğal olarak derneklerin hem mali kaynakları bakımından zayıf kalmalarına yol açmaktadır, hem de derneklerin geniş bir vizyona sahip oluşunu engellemektedir. Araştırma bulgularına göre derneklerin önemli sorunlarından biri de mali kaynaklarının yetersiz oluşudur. Derneklerin büyük bir kısmının en önemli gelir kaynağı üye aidatlarına dayanmaktadır. Ancak yapılan görüşmelere göre üyelerin ancak yüzde otuzunda düzenli olarak aidat toplanabilmektedir. Derneklerin küçük çaplı esnaf ve sanatkârlara dayalı üye profili, derneklerin geniş açılımlar yapmalarını ve profesyonel biçimde yönetilmesini sağlayacak mali kaynaklara imkân verememektedir. Bu bağlamda özellikle işadamları dernekleri, bölgelerindeki yatırım imkânlarıyla ilgili fizibilite ve etüt çalışmaları yaparak, yatırım alanlarını paket projeler halinde potansiyel yatırımcılara pazarlayarak, hem kurumlarına gelir sağlayabilirler, hem de bölgeleriyle yatırımcılar arasında köprü işlevi görebilirler. Araştırmaya göre derneklerin çoğunda tüm işleri üstlenen sınırlı sayıda insanların olduğu anlaşılmaktadır. Bu insanlar amatör bir ruhla ve gönüllü olarak çalışarak her tür işin üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Derneklerin, birçok noktada ortaya çıkan verimsiz çalışma sistemlerinin temelinde bunun yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle derneklerin yatırım, Ar-Ge, proje, banka ve finans, kaynak yaratma, pazarlama, etüt ve fizibilite gibi alanlarda uzmanlaşmış birimler oluşturarak profesyonel bir yönetime kavuşmalarının ne kadar gerekli olduğunu söylemek gerekir. Bu alanların her biri aynı zamanda dernekler için birer gelir kaynağı olarak da kurgulanmalıdır. Derneklerin özellikle yerel, ulusal ve uluslararası projeler konusunda uzman, yabancı dil becerisi gelişmiş, güçlü iletişim özelliğine sahip birimler oluşturması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Bölgede Faaliyet Gösteren Dernekler kadın sorunları, sokak çocukları, özürllüler gibi toplumun katmerleşmiş sosyolojik sorunlarına karşı ilgisiz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu tespitten hareketle, hedef kitle derneklerinin bölgelerinde sosyal sorumluluk alanlarına daha fazla eğilmelerinin gerekli olduğunu söylemek gerekir.

11. İSTİHDAM

11.1. İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları

İşgücüne katılma oranı, işgücünün çalışma çağındaki nüfusa oranıdır. Çalışma çağındaki nüfus, Türkiye için “kurumsal olmayan (kurumsal yerlerde değil, hanelerde ikamet eden nüfus) sivil nüfus içerisindeki 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus olarak” tanımlanmaktadır.

Tablo 54: TRB2 Bölgesi Özet İşgücü Tablosu

	TRB2					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus (bin)	561	452	577	179	1.138	631
İşgücü(bin)	399	452	100	179	499	631
İstihdam edilenler(bin)	328	399	87	173	415	572
Zamana bağlı eksik istihdam(bin)	20	-	4	-	24	-
Yetersiz istihdam(bin)	8	-	0	-	8	-
İssiz(bin)	72	53	13	6	85	59
İşgücüne katılma oranı %	71,2	67,2	17,4	26,8	88,6	94
İşsizlik oranı %	17,9	11,8	13,4	3,4	31,3	15,2
Tarım dışı işsizlik oranı %	22,9	-	38,4	-	61,3	-
İstihdam oranı %	58,4	59,2	15,1	25,9	73,5	85,1
İşgücüne dahil olmayan nüfus(bin)	162	221	477	488	639	709

Kaynak: www.tuik.gov.tr

TÜİK tarafından en son 2013 yılında il bazlı işgücü göstergeleri çalışması yapılmıştır. Son 5 yıllık verilere bakıldığında Türkiye genelinde yukarı yönlü bir değişim varken Bitlis İli ve TRB2 Bölgesi istatistikleri dalgalıdır.

Tablo 55: İşgücüne Katılma Oranları

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2011	48,2	47,3	49,9
2012	46,7	45,8	50,0
2013	46,5	46,0	50,8
2014	-	-	50,5
2015	-	-	56,1

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 56: Bitlis İli İstihdam Oranları

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2009	% 42,9	% 14,3	% 36,8
2010	% 44,1	% 16,3	% 36,9
2011	% 48,2	% 11,1	% 42,9
2012	% 46,7	% 9,1	% 42,4
2013	% 46,5	% 10,6	% 41,5

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Bitlis'in işgücü verilerine baktığımızda 2009-2013 yıllarını kapsayan 5 yıllık süreçte işgücüne katılma oranında dalgalı olsa da yukarı doğru bir eğim söz konusudur. Bunu tamamlayacak şekilde aynı süreçte işsizlik oranında aşağı ve istihdam oranında da yukarı yönlü bir eğim meydana gelmiştir. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda süreçte ekonomik canlanmanın yanı sıra alternatif iş kollarının oluşmasından da söz edilebilir. Özellikle 2011 yılında işgücüne katılma oranında ve istihdam oranında ciddi bir sıçrama görülürken işsizlik oranında da yaklaşık olarak aynı oranda bir düşüş yaşanmıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesi durumunda kadınların ekonomik hayata dâhil olmasıyla işgücüne katılma oranında ciddi bir sıçrama gerçekleşebilir.

Tablo 57: Bölge ve Türkiye'de İstihdam Oranları

	Bitlis	TRB2	Türkiye
2010	36,9	43,9	45
2011	42,9	47,3	49,9
2012	42,4	45,8	45,4
2013	41,5	46,0	45,9
2014	-	42	45,5
2015	-	42,6	46

Kaynak: www.tuik.gov.tr

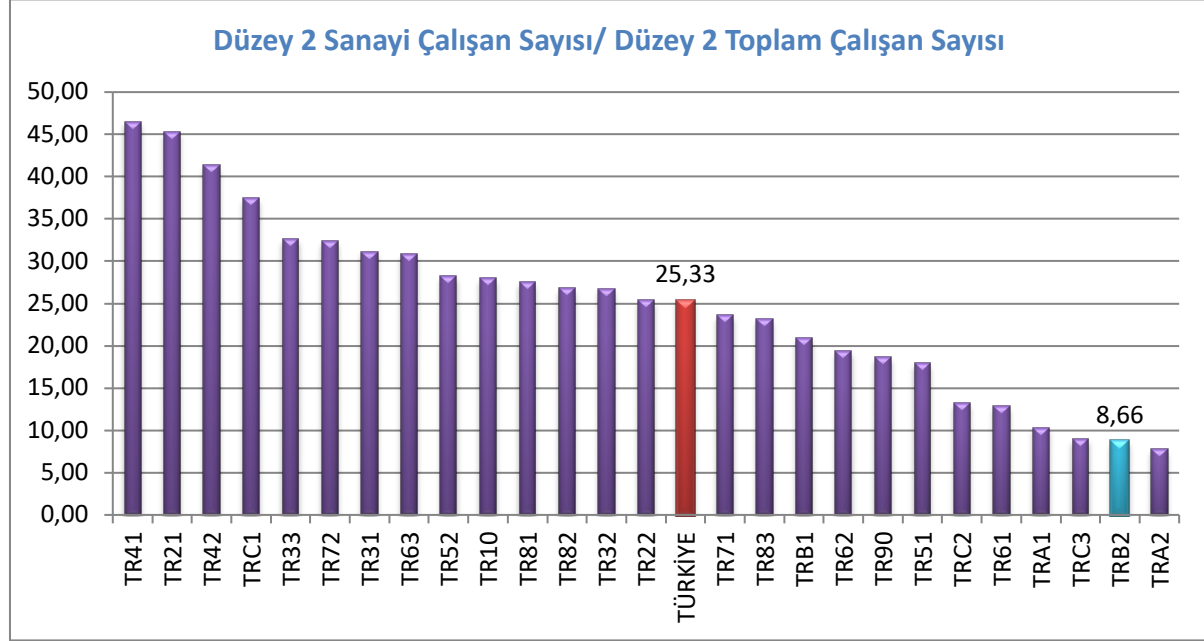
11.1.1 Sektörlere Göre İstihdam

İstihdam yaratan sektörler tarım, sanayi ve hizmetler ana iktisadi faaliyet kolları altında incelenmektedir. Kırsal bölgelerde tarım sektörü istihdamın büyük bir kısmını karşılarken nispeten gelişmiş bölgelerde sanayi sektörünün istihdamdaki payı tarım sektörünün aleyhine artmaktadır. Gayri safi katma değer açısından bakıldığında en önemli sektör sanayi sektörüdür. Özelde Bitlis ve genelde ise TRB2 Bölgesi'nin tamamı sanayi sektöründe oldukça geri kalmıştır. Bu geri kalmışlık hem istihdam hem de işletme sayısında da kendini göstermektedir. İşletme sayısının az olmasının yanında işletmelerin de ezici olarak mikro ve küçük işletmelerden oluşması istihdam oranını da düşürmektedir. Aşağıdaki grafik TRB2 Bölgesi'nde sanayi sektöründeki çalışan sayısının toplam çalışan sayısına oranını Türkiye ve diğer Düzey 2 bölgeleriyle karşılaştırmalı olarak vermektedir.

TRB2 Bölgesi'nde sanayi sektöründe çalışanların sayısı Türkiye'de aynı sektörde çalışanların sayısının % 0,25'i kadar olup Düzey 2 bölgeleri arasında 25. sıradadır. Yerel birim sayısı oranı % 0,64 iken

çalışan sayısının % 0,25 olması TRB2 Bölgesi'nde işletmelerin ortalama olarak daha az çalışana sahip olduğunu gösterir. 2010 istatistiklerine bakıldığında TRB2 Bölgesi'nde her imalat sanayi yerel biriminde ortalama olarak sadece 3,25 kişi istihdam edilirken bu oran Türkiye genelinde 8,66 kişidir.

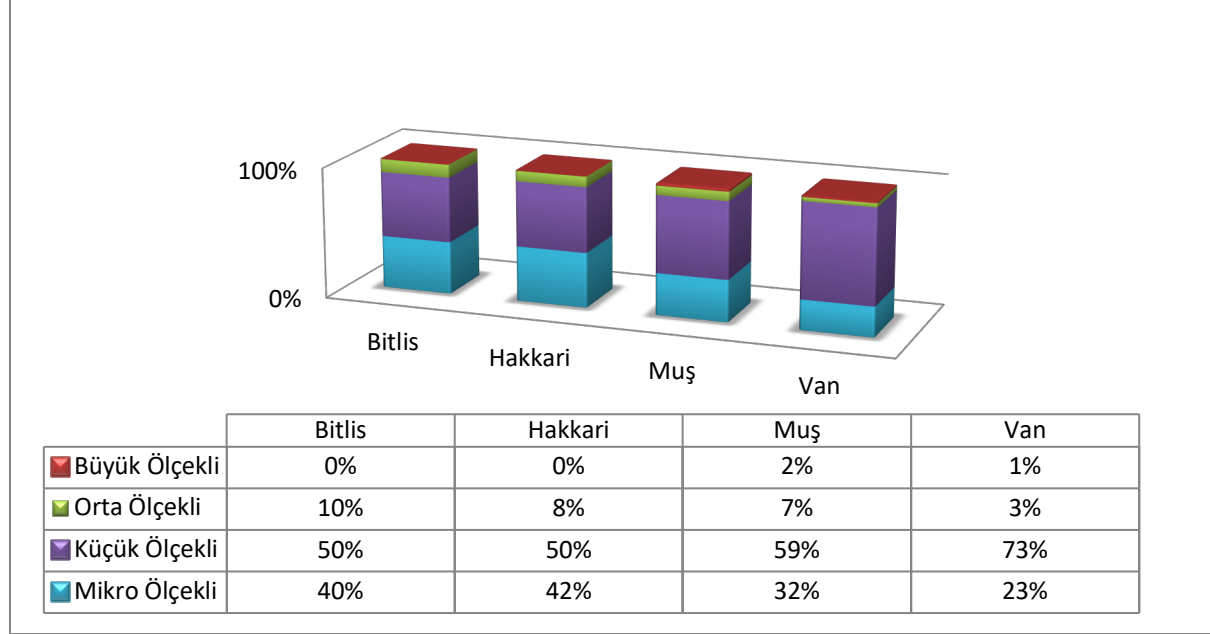
Şekil 8: Düzey 2 Sanayi Çalışan Sayısı / Düzey 2 Toplam Çalışan Sayısı

Kaynak: www.tuik.gov.tr

TRB2 Bölgesi'nde imalat sanayinde çalışanların sayısının toplam çalışan sayısına oranı % 8,66 olup Düzey 2 Bölgeleri sıralamasında 25. sırada yer almaktadır. Aynı oran Türkiye'de % 25,33'tür ve bu oran TRB2 Bölgesi'nin oranının yaklaşık 3 katıdır. Ayrıca, sanayide çalışanların payının % 8,66 olmasına rağmen toplam GSKD'nin % 15,8'ini oluşturduğu göz önünde bulundurulursa sanayide çalışanların diğer sektörlere göre daha verimli olduğu görülebilir. Aşağıdaki gösterimden de görüleceği üzere Bitlis'teki sanayi işletmelerinin %90'ı mikro ve küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bu yüzden tarım ve hizmet sektörü asıl istihdam alanlarıdır.

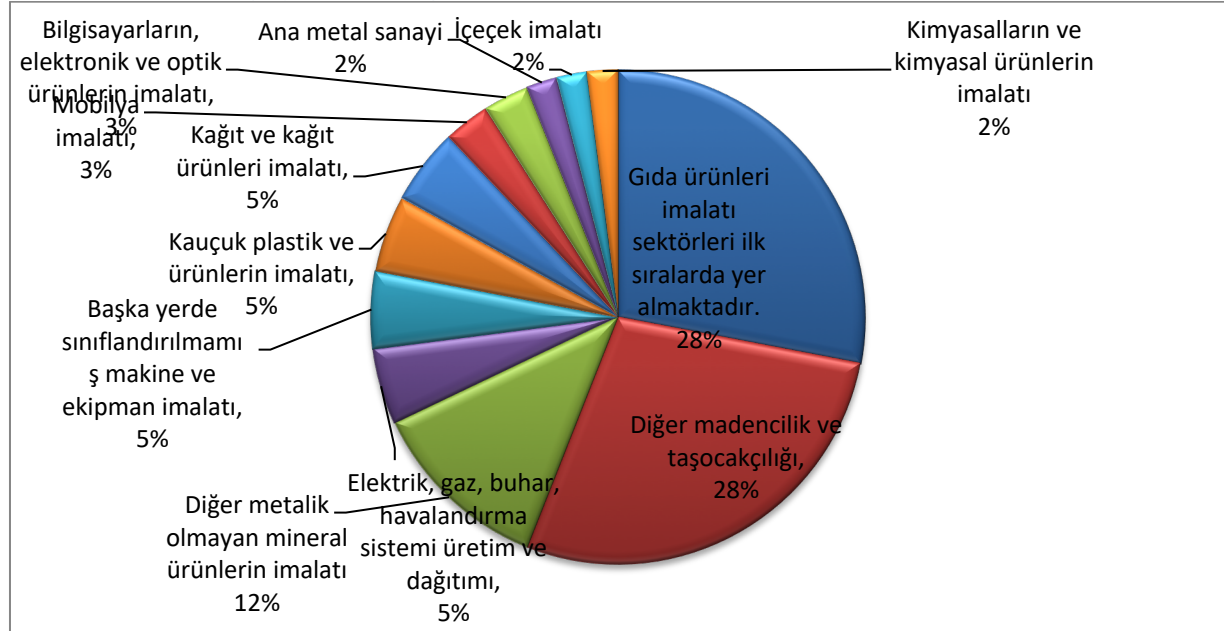
Şekil 9: TRB2 Bölgesi İl Bazlı Sanayi İşletmeleri Büyüklükleri (%)

Kaynak: [Bitlis İŞKUR](#)

Aşağıdaki gösterim de Bitlis ili'nin sanayi işletmelerinin alt sektör dağılımını göstermektedir.

Şekil 10: Bitlis İli Sanayi İşletmeleri Dağılımı

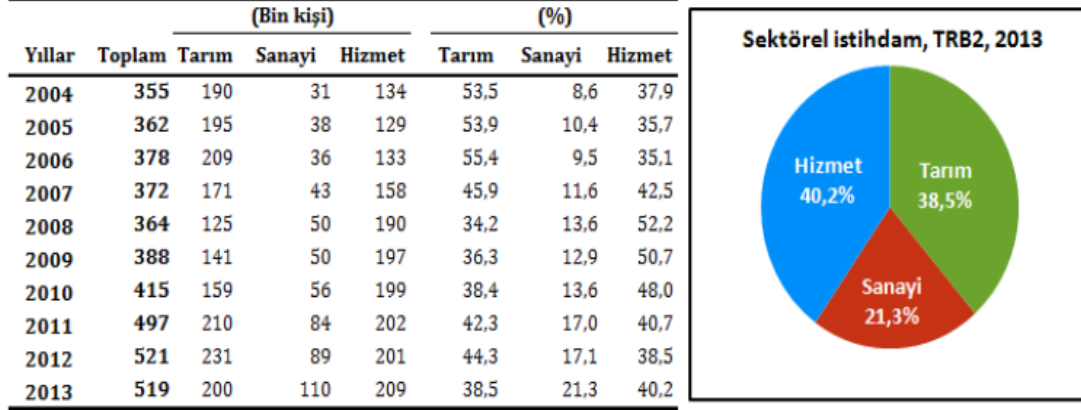

Kaynak: [Çalışma ve İş Kurumu Bitlis İl Müdürlüğü](#)

Her ne kadar TRB2 Bölgesi'nde tarım ve hizmetler sektörü sanayi sektörüne nispeten daha fazla istihdam sağlıyor olsa da sanayi sektörünün istihdam oranı giderek artarken tarım sektörünün istihdam oranı sürekli düşmektedir. TRB2 Bölgesinde istihdamın yıllar itibarıyla sektörel yapısı incelendiğinde, en büyük değişim tarım ve sanayi sektörlerinde gözlenmiştir. Tarım sektörünün payı 2004 yılında %53,5'ken 2013 yılında %38,5'e düşerken, sanayi sektörünün payı 2004 yılında %8,6'dan 2013'de %21,3'e yükselmiştir. Hizmet sektörünün payında ise önemli bir artış gözlenmemiş 2004 yılında %37,9'dan 2013 yılında %40,2'ye bir artış gerçekleşmiştir. Bölgede sektörel değişimin en

önemli gözlendiği dönem 2006-2008 yıllarıdır. 2006 yılında tarım sektörü %55,4'den 2008 yılında %34,2'ye düşerken, hizmet sektörü %35,1'den %52,2'ye yükselmiştir. Aynı dönemde sanayi sektöründe de %9,5'den, %13,6'ya artış kaydedilmiştir.

Şekil 11: Bölgede İstihdamın Sektörel Dağılımı

Tablo 58: Bitlis İli Sektörlere Göre İstihdam

Sektörler	
İnşaat	168
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	73
İmalat	34
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	18
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	16
Eğitim	16
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	16
Ulaştırma ve depolama	14
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	8
Diğer hizmet faaliyetleri	7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	4
Madencilik ve taş ocaklığı	3
Bilgi ve iletişim	2
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1
Genel Toplam	380

Kaynak: [Çalışma ve İş Kurumu Bitlis İl Müdürlüğü](#)

Bitlis ilindeki işyerlerinin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde en fazla işyerinin inşaat sektöründe olduğu görülmektedir. Yaklaşık olarak her 2 işyerinden biri inşaat sektöründedir. Bu sektörü daha sonra sırası ile İnşaat (yüzde 19,2) ile toptan ve perakende ticaret ve (yüzde 8,9) ile imalat sektörleri takip etmektedir. Bu üç sektör işyerlerinin yüzde 72'sini oluşturmaktadır. Türkiye genelinde en fazla işyeri İmalat sektöründe daha sonra sırası ile Toptan ve Perakende Ticaret ile İnşaat sektörü gelmektedir. Bu açıdan Bitlis ilinin Türkiye geneli ile farklılaştığı görülmektedir. İşyeri sayıları bakımından illerin yarısından fazlasında İmalat sektörü ilk sırada iken Bitlis'te üçüncü sıradadır. Bitlis ilinde en az işyeri su temini, bilgi iletişim, madencilik ve taş ocaklığı sektörlerinde bulunmaktadır. Türkiye genelinde en az işyeri Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri

sektöründedir. İmalat sektöründeki farklılık dışında Türkiye genelindeki işyerlerinin dağılımı ile Bitlis ilinin sektörel dağılımı benzer durumdadır. Bitlis ilinde araştırma kapsamına giren işyerlerinde toplam 5 bin 413 kişi çalışmaktadır. Çalışanların yüzde 82'si erkek, yüzde 18'i kadındır. Türkiye genelinde ise 10 ve daha fazla kişi istihdam eden işyerlerinde çalışanların yüzde 72,5'i erkek, yüzde 27,5'i kadındır. Bitlis'te kadınların toplam çalışanlar içerisindeki oranı düşüktür. Ancak bölgede özellikle tarım sektöründe kadınlar yaygın olarak ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Tarım sektörünün bu çalışmada kapsam dışı olması nedeniyle kadınların toplam çalışanlar içerisindeki oranı düşük olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde eğitim ve sağlık sektörlerinde kadınlar erkeklerden daha fazla sayıda çalışmaktadır. Bu iki sektörde çalışanların toplam çalışanlar içerisindeki oranı yüzde 10'un üzerindedir. Türkiye genelinde eğitim ile sağlık sektörlerinde çalışan kadın sayısı çalışan erkek sayısından daha fazla iken Bitlis'te çalışan kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu sektör bulunmamaktadır Bitlis'te araştırma kapsamındaki işyerlerinde kadın çalışanların oranı Türkiye geneline göre daha düşüktür. Sektörler arasında da farklılaşma görülmektedir.

Tablo 59: Bitlis İli Çalışanların Meslek Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	1056	111	1167
Tesis ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar	748	247	994
Hizmet ve Satış Elemanları	669	76	745
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	423	249	672
Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	484	88	572
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	497	40	537
Profesyonel Meslek Mensupları	330	128	458
Yöneticiler	229	40	269
Genel Toplam	4435	979	5414

Kaynak: [Çalışma ve İş Kurumu Bitlis İl Müdürlüğü](#)

Bitlis ilinde mesleki nitelik ve beceri gerektirmeyen işlerde çalışma oranı Türkiye geneline yakındır. Bitlis'te erkeklerin yüzde 23,8'i kadınların ise yüzde 11,3'ü nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır. Türkiye genelinde bu oranlar erkekler için yüzde 15,4, kadınlar için ise yüzde 20,2'dir. Diğer yandan genellikle lisans mezunlarının çalıştıkları profesyonel meslek mensupları meslek grubu incelendiğinde Bitlis'te kadınların yüzde 13'ünün, erkeklerin ise yüzde 7,4'ünün bu meslek grubunda çalıştığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında da kadınların yüksek eğitim gerektiren meslek grubunda daha yoğun çalıştığı tespit edilmiştir. Bitlis'te erkekler en fazla nitelik gerektirmeyen meslek ile hizmet ve satış elemanları meslek grubunda çalışırken, kadınlar ise büro hizmetleri ile tesis ve makine operatörleri ve montajcılar meslek grubunda çalışmaktadırlar.

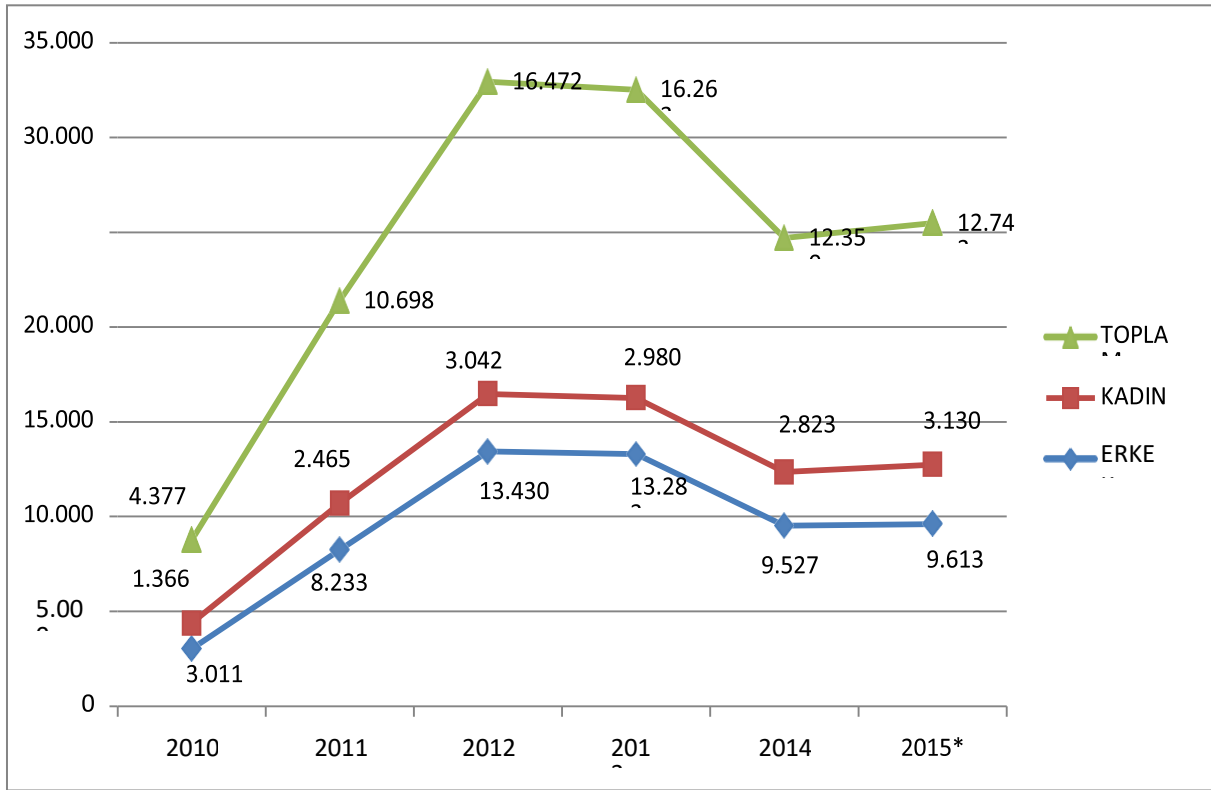
Tablo 60: Kayıtlı İşsizlerin Mesleklere Göre Dağılımı 2015

Meslek	Kayıtlı İşsiz
Beden İşçisi (Genel)	6956
Büro Memuru (Genel)	839
Beden İşçisi (Temizlik)	366
Temizlik Görevlisi	212
Beden İşçisi (İnşaat)	166
Büro İşçisi	800
Güvenlik Görevlisi	128
Kalorifer Ateşçisi(Katı, Sıvı, Gaz)	123
Şoför (Yolcu Taşıma)	107
Güvenlik Görevlisi (Silahlı)	95
Bilgisayar İşletmeni	85
Diğer Meslekler	3.666
Toplam	12.743

Kaynak: [Çalışma ve İş Kurumu Bitlis İl Müdürlüğü](#) (Haziran ayı sonu itibarıyla)

İŞKUR'a kayıtlı işsiz sayısı 2015 yılı Haziran ayı sonu itibari ile 12 bin 743'tür. Kayıtlı işsizlerin mesleklere göre dağılımı sıralamasında yer alan ilk beş meslek nitelik gerektirmeyen meslekler iken devamında güvenlik görevlisi, kalorifer ateşçisi, şoför(yolcu taşıma), ve bilgisayar işletmeni mesleklerinin sıralandığı görülmektedir. Herhangi bir niteliği olmayan kişilerin çokça müracaat ettiği "Toplum Yararına Programlar" (TYP) neticesinde nitelik gerektirmeyen mesleklerde kayıtlı işgücü göstergelerinde bir takım nicel değişiklikler olmuştur. Beden İşçisi (Genel) ve Beden İşçisi (Temizlik) mesleklerinde yaşanan genel artış bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Şekil 12: Kayıtlı İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: [Çalışma ve İş Kurumu Bitlis İl Müdürlüğü](#) (Haziran ayı sonu itibarıyla)

2010 yılında Bitlis İli'nde 4 bin 377 kişi İŞKUR'a kayıtlı iken, 2015 yılı Haziran ayı sonu itibarıyla bu sayı yaklaşık üç kat artarak 12 bin 743'e yükselmiştir. Rakamlardaki yükseliş İŞKUR'un tanınırlığının artmasından ve işgücü piyasasında aktif bir oyuncu hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. İŞKUR'a kayıtlı erkeklerin sayısında genelde bir artış gözlemlenirken 2013 yılında bir düşüş yaşanmış, sonraki yıllarda ise artış yine devam etmiştir. Kadınlarda ise 2010 yılında 1.366 kişi kayıtlı iken, 2015 yılında bu sayı yaklaşık üç kat artarak 3 bin 130 kişiye çıkmıştır. Kadınların ekonomik değer üretmek ve ev ekonomisine katkı sağlamak amacıyla işgücü piyasasında yer almak istemeleri, bu sayıda belirgin bir artış olmasını sağlamıştır. Bu sebeplerin dışında İŞKUR'un kadınlara yönelik düzenlediği mesleki eğitim kurslarına ve diğer aktif işgücü programlarına katılımın fazla olması İŞKUR'un işgücü piyasasında tanınırlığının ve etkinliğinin arttığının göstergesidir.

11.2. Öncelikli Sorunlar

- Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması
- İstihdam sağlayan ana sektörün tarım olması nedeniyle katma değerli üretimin düşük ve gelirin düşük olması
- Hizmetler sektöründe kayıt dışı istihdamın görülmesi
- Sosyal güvenlik sigortalarının düşük olarak yatırılması
- İlde istihdam olanaklarının kısıtlı olması
- Kırsal alanlarda ve küçük ilçelerde gelir getirici faaliyetlerin sınırlı olması
- İlde genel eğitim seviyesinin düşük olması
- Eğitim ile işgücü bağlantısının zayıf olması
- Gençler arasında işsizliğin yaygın olması
- İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirme oranlarının düşük olması
- Mesleki eğitim kurslarının istenilen sonuçları vermemesi
- İlde genel olarak ücretlerin düşük düzeyde olması
- Sığınmacıların (Suriye ve İran) kayıt dışı olarak düşük ücretlerle çalıştırılması

11.3.Çözüm İçin Temel Araçlar ve Fırsatlar

- İşgücüne katılım oranlarının artırılması için öncelikle kadınların işgücüne katılımlarının artırılması gerekmektedir. Bu nedenle kadınların eğitim düzeylerinin ve mesleki bilgilerinin artırılmasının yanında, uygun maliyetli kreş imkânlarının geliştirilmesi ve işyerlerinde kreşlerin açılması da önem taşımaktadır. Ancak diğer taraftan kadın istihdamının işverene ek sorumluluklar getirdiği durumlarda kadın personel alımının az olabildiği de göz önüne alınarak düzenlemeler yapılmalıdır.
- İlde hem istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu hem de işverenin istediği niteliklere sahip olan işgücünün yeterince olmadığı görülmektedir. İstihdam olanaklarının artırılması için özel sektörün desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut durumda girişimcilik ve KOBİ'ler için çeşitli destekler verilmektedir. Girişimcilik kursları sonrasında işyerlerini açıp sürdürebilenlerin az sayıda olduğu genel olarak görülmektedir. Bu nedenle özellikle kırsal alanlardaki ve küçük ilçelerdeki kişiler için kooperatif benzeri ortaklı çalışmaların yapılması ve gerekli yönlendirme ve danışmalıkların yapılması gerekmektedir. KOBİ desteklerinin ise işletmelerin istihdam yaratma kapasitelerini artıracak şekilde düzenlenmesi önemlidir. Diğer taraftan işletmeler desteklenirken çalışma şartlarının uygunluğu ve kayıt dışı işçi çalıştırma gibi noktalarda denetimlerinin sıkı bir şekilde yapılması gerekmektedir.

- Bitirilen eğitim düzeyi istatistiklerinden görülebilen ve aynı zamanda dile getirilen işgücünün gerekli niteliklere sahip olmaması sorunun çözülebilmesi için öncelikle örgün eğitime ve yükseköğrenime katılımın artırılması ve eğitim kurumlarında verilen eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Mesleki eğitim ve istihdam bölümünde vurgulandığı gibi mesleki eğitimde uygulamalı eğitimlerin payının artırılması ve işletmeler ile eğitim kurumları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- İŞKUR son yıllarda verdiği hizmetleri çeşitlendirmiş bulunmaktadır. İŞKUR tarafından istihdam garantili mesleki eğitim kursları verilirken, Halk Eğitim merkezleri de çok çeşitli kurslar vermektedir. Ancak, bu kursların etkinliklerinin artırılması ilin ihtiyacı olan alanların iyi belirlenmesi ve özel sektörle işbirliklerinin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- 7- Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015
- 8- TÜİK, 2015

BİTLİS İLİ SOSYAL ANALİZ RAPORU

2015

🏠 Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

☎ Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

🌐 E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www.twitter.com/DAKA_org_tr